

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (suurkoda)

29. juuli 2019*

Eelotsusetaotlus – Keskkond – Espoo konventsioon – Århusi konventsioon – Looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse – Direktiiv 92/43/EMÜ – Artikli 6 lõige 3 – Mõiste „projekt“ – Alale avaldatava keskkonnamõju hindamine – Artikli 6 lõige 4 – Mõiste „üldiste huvide seisukohast eriti mõjuvad põhjused“ – Loodusliku linnustiku kaitse – Direktiiv 2009/147/EÜ – Teatavate riiklike ja eraprojektide keskkonnamõju hindamine – Direktiiv 2011/92/EL – Artikli 1 lõike 2 punkt a – Mõiste „projekt“ – Artikli 2 lõige 1 – Artikli 4 lõige 1 – Keskkonnamõju hindamine – Artikli 2 lõige 4 – Erand hindamisest – Tuumaenergia kasutamise järkjärguline lõpetamine – Riigisisesed õigusnormid, mis näevad esiteks ette suletud tuumaelektrijaama tööstusliku elektritootmise taaskäivitamise ligi kümneks aastaks, millega lükatakse algselt riigi seadusandja poolt ette nähtud tuumajaama deaktiveerimise ja tema tegevuse lõpetamise tähtaeg edasi kümne aasta võrra, ning teiseks lükatakse seadusandja poolt algselt ette nähtud tähtaeg tegutseva tuumajaama deaktiveerimiseks ja tööstusliku elektritootmise lõpetamiseks samuti kümne aasta võrra edasi – Keskkonnamõju hindamise puudumine

Kohtuasjas C-411/17,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Cour constitutionnelle'i (Belgia konstitutsioonikohus) 22. juuni 2017. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 7. juulil 2017, menetluses

Inter-Environnement Wallonie ASBL,

Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen ASBL

versus

Conseil des ministres,

menetluses osales:

Electrabel SA,

EUROOPA KOHUS (suurkoda),

koosseis: president K. Lenaerts, asepresident R. Silva de Lapuerta, kodade presidendid J.-C. Bonichot (ettekandja), A. Prechal, M. Vilaras, E. Regan, T. von Danwitz, C. Toader ja C. Lycourgos, kohtunikud A. Rosas, M. Ilešić, J. Malenovský, M. Safjan, D. Šváby ja C. G. Fernlund,

kohtujurist: J. Kokott,

kohtusekretär: ametnik V. Giacobbo-Peyronnel,

* Kohtumenetluse keel: prantsuse.

arvestades kirjalikku menetlust ja 10. septembri 2018. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

- Inter-Environnement Wallonie ASBL ja Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen ASBL, esindaja: *avocat* J. Sambon,
- Electrabel SA, esindajad: *advocaat* T. Vandenput, *advocaat* M. Pittie, *advocaat* D. Arts ja *advocaat* F. Tulkens,
- Belgia valitsus, esindajad: M. Jacobs, C. Pochet ja J. Van Holm, keda abistasid *avocat* G. Block ja *avocat* K. Wauters ning F. Henry,
- Tšehhi valitsus, esindajad: M. Smolek, J. Vláčil, J. Pavliš ja L. Dvořáková,
- Saksamaa valitsus, esindajad: T. Henze ja D. Klebs, hiljem D. Klebs,
- Austria valitsus, esindajad: C. Pesendorfer, hiljem M. Oswald ja G. Hesse,
- Portugali valitsus, esindajad: L. Inez Fernandes, M. Figueiredo, J. Reis Silva ja L. Medeiros,
- Soome valitsus, esindaja: J. Heliskoski,
- Ühendkuningriigi valitsus, esindajad: S. Brandon, J. Kraehling, G. Brown ja R. Fadoju, keda abistas *barrister* D. Blundell,
- Euroopa Komisjon, esindajad: G. Gattinara, C. Zadra, M. Noll-Ehlers, R. Tricot ja M. Patakia,

olles 29. novembri 2018. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus puudutab küsimust, kuidas tõlgendada Espoos (Soome) 25. veebruaril 1991 sõlmitud piiriülese keskkonnamõju hindamise konventsiooni, mis kiideti Euroopa Ühenduse nimel heaks nõukogu 27. juuni 1997. aasta otsusega (edaspidi „Espoo konventsioon“), Århusis (Taani) 25. juunil 1998 sõlmitud keskkonnainfo kättesaadavuse ja keskkonnaasjade otsustamises üldsuse osalemise ning neis asjus kohtu poole pöördumise konventsiooni, mis kiideti ühenduse nimel heaks nõukogu 17. veebruari 2005. aasta otsusega 2005/370/EÜ (ELT 2005, L 124, lk 1) (edaspidi „Århusi konventsioon“), nõukogu 21. mai 1992. aasta direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT 1992, L 206, lk 7; ELT eriväljaanne 15/02, lk 102), muudetud nõukogu 13. mai 2013. aasta direktiiviga 2013/17/EL (ELT 2013, L 158, lk 193) (edaspidi „elupaikade direktiiv“), Euroopa Parlamendi ja nõukogu 30. novembri 2009. aasta direktiivi 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT 2010, L 20, lk 7), muudetud direktiiviga 2013/17 (edaspidi „linnudirektiiv“), ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. detsembri 2011. aasta direktiivi 2011/92/EL teatavate riiklike ja eraprojektide keskkonnamõju hindamise kohta (ELT 2012, L 26, lk 1; edaspidi „keskkonnamõju hindamise direktiiv“).
- 2 Taotlus on esitatud ühel poolt Inter-Environnement Wallonie ASBL ja Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen ASBL ning teiselt poolt Conseil des ministres'i (Belgia valitsus) vahelises kohtuvaidluses seaduse üle, millega Belgia Kuningriik nägi esiteks ette suletud tuumaelektrijaama tööstusliku

elektritootmise taaskäivitamise ligi kümneks aastaks ja teiseks lükkas kümne aasta võrra edasi tähtaega, mis oli algselt ette nähtud tegutseva tuumaelektrijaama tööstusliku elektritootmise deaktiveerimiseks ja lõpetamiseks.

I. Õiguslik raamistik

A. Rahvusvaheline õigus

1. Espoo konventsioon

3 Espoo konventsiooni artikkel 1 „Mõisted“ näeb ette järgmist:

„Käesolevas konventsioonis tähendab: [...]

v) „kavandatav tegevus“ mis tahes tegevust või olulist muutust tegevuses, mis eeldab kohaldatud siseriikliku korraga kooskõlas tehtud pädeva asutuse vastavat otsust;

[...]

ix) „pädev asutus“ osapoolle määratud, sellest konventsioonist tulenevate ülesannete täitmiseks ja/või osapoolelt kavandatava tegevuse üle otsuse langetamiseks volitused saanud riiklikku asutust või asutusi;

[...]“.

4 Espoo konventsiooni artikkel 2 sätestab:

„1. Pooled võtavad kas üksikult või üheskoos asjakohaseid ning tõhusaid meetmeid kavandatava tegevusega kaasneva olulise kahjuliku keskkonnamõju ennetamiseks, vähendamiseks ja ohjamiseks.

2. Iga pool võtab käesoleva konventsiooni kohaldamiseks vajalikke õiguslikke, haldus- või muid meetmeid, sealhulgas kehtestab, viidates I lisas loetletud kavandatavate tegevuste, mis võivad eeldatavalt esile kutsuda olulist kahjulikku piiriülest keskkonnamõju, keskkonnamõju hindamise korra, mis võimaldab üldsuse osalemist ja II lisas kirjeldatud keskkonnamõju hindamise dokumentatsiooni ettevalmistamist.

3. Päritolupool tagab kooskõlas käesoleva konventsiooni sätetega keskkonnamõju hindamise läbiviimise enne otsuse langetamist I lisas nimetatud olulist kahjulikku piiriülest keskkonnamõju esile kutsuda võiva kavandatava tegevuse loa andmise või teostamise alustamise kohta.

[...]

6. Päritolupool annab kooskõlas käesoleva konventsiooni sätetega tõenäoliselt mõjutatavate piirkondade üldsusele võimaluse osaleda kavandatavatest tegevustest lähtuva keskkonnamõju hindamise toimingutes ning tagab mõjutatava poole üldsusele päritolupoole üldsusega samaväärse osalemisvõimaluse.

7. Vastavalt käesolevale konventsioonile peab keskkonnamõju hindamine toimuma vähemalt kavandatava tegevuse projektjärgus. Pooled püüavad vastavas ulatuses rakendada keskkonnamõju hindamise põhimõtteid poliitikate, planeeringute ja programmide koostamisel.

[...]“.

5 Espoo konventsiooni artikli 3 lõike 8 kohaselt „[a]sjaomased pooled tagavad, et kavandatavast tegevusest informeeritakse mõjutatava poole kahjulikust keskkonnamõjust puudutatavate piirkondade üldsust ning antakse võimalus, kas otse või päritolupoole kaudu, esitada päritolupoole pädevale asutusele asjakohaseid ettepanekuid ja vastuväiteid“.

6 Espoo konventsiooni artikkel 5 näeb ette järgmist:

„Päritolupool alustab viivitamatult pärast keskkonnamõju hindamise dokumentatsiooni valmimist mõjutatava poolega konsultatsioone, muu hulgas kavandatava tegevusega kaasneva võimaliku piiriülese keskkonnamõju ja selle vähendamiseks või ärahoidmiseks võetavate meetme osas. Konsultatsioonidel võidakse arutada:

- a) kavandatava tegevuse võimalikke alternatiive, sealhulgas tegevusest loobumist ja võimalikke meetmeid olulise piiriülese kahjuliku keskkonnamõju leevendamiseks ning võimalusi nende meetmete tõhususe seireks päritolupoole kulul;
- b) muid vastastikuse abi vorme kavandatava tegevusega kaasneva mis tahes olulise piiriülese kahjuliku keskkonnamõju vähendamiseks, ning
- c) muid kavandatava tegevusega seotud asjakohaseid küsimusi.

Osapooled lepivad konsultatsioonide alguses kokku konsultatsiooniperioodi kestuse suhtes. Mis tahes konsultatsioone võib korraldada asjaomase ühisorgani kaudu, kui selline on olemas.“

7 Espoo konventsiooni artikli 6 lõikes 1 on sätestatud:

„Osapooled tagavad, et kavandatava tegevuse lõppotsuses on arvestatud keskkonnamõju hindamise tulemusi, sealhulgas nii keskkonnamõju hindamise dokumentatsiooni kui vastavalt artikli 3 [lõikele] 8 ning artikli 4 [lõikele] 2 selle kohta laekunud ettepanekuid ning artiklis 5 märgitud konsultatsioonide tulemusi.“

8 Espoo konventsiooni I lisa „Tegevuste loetelu“ punktis 2 on muu hulgas leidnud mainimist „tuumaelektrijaamad ja muud tuumareaktorid“.

9 ÜRO Euroopa Majanduskomisjoni poolt 2. aprillil 2011 koostatud dokumendis „Background note on the application of the Convention to nuclear energy-related activities“ (teabedokument [Espoo konventsiooni] kohaldamise kohta tuumaenergiaga seotud tegevusele) (ECE/MP.EIA/2011/5) on oluliste muudatuste seas, millele kohaldatakse Espoo konventsiooni nõudeid, ära mainitud „rajatisest (mitte üksnes tuumaelektrijaamast) pärit radioaktiivsete jäätmete tekitamise ja ladustamise oluline suurenemine, näiteks 25%“ ning „rajatise kasutusea pikendamine“.

10 Dokumendi sisukokkuvõttes on märgitud järgmist:

„Käesolevas dokumendis on püütud arvestada erinevaid ja mõnikord ka vastandlikke seisukohti [Espoo konventsiooni] kohaldamise kohta tuumaenergiaga seotud tegevusele, eelkõige tuumaelektrijaamadele. Tegemist ei ole suunisega – dokumendi eesmärk on julgustada mõttevahetust võtmeküsimustes tuumaenergiaga seotud projektidele pühendatud ümarlaual, mis leiab aset [Espoo konventsiooni] osapoolte viiendal kohtumisel.

Käesolevas dokumendis kajastatud arvamused ei tarvitse kattuda ÜRO Euroopa Majanduskomisjoni või sekretariaadi seisukohtadega.“

- 11 Vastavalt Espoo konventsiooni osapoolte seitsmendal kohtumisel (Minsk (Valgevene), 13.–16. juuni 2017) antud mandaadile töötada välja „Head tava käsitlevad soovitusel seoses [Espoo konventsiooni] kohaldamisega tuumaenergiaga seotud tegevusele“ on selle dokumendi eesmärk „kirjeldada keskkonnamõju hindamisel välja kujunenud head tava, mis on kohaldatav tuumaenergiaga seotud tegevusele“.
- 12 Samas mandaadis on kirjas, et eelkontrolliga määratakse kindlaks, kas tuumaenergiaga seotud tegevus ning selle olulised muudatused kuuluvad Espoo konventsiooni kohaldamisalasse. Mandaadis on täpsustatud, et eelkontroll „hõlmab kaalutlusi tegevusloa pikendamise, uuendamise ja ajakohastamise kohta (näiteks tööea kestuse pikendamine), nagu oluline kasv tootmismahutades või rajatise (mitte üksnes tuumaelektrijaama) radioaktiivsete jäätmete tekitamises/veos/ladustamises ning tegevuse lõpetamine“.

2. Århusi konventsioon

- 13 Århusi konventsiooni artikli 2 lõikes 2 on antud mõiste „avaliku võimu organ“ määratlus, mille kohaselt see mõiste „ei hõlma [...] seadusandjat“.
- 14 Århusi konventsiooni artikli 6 „Üldsuse osalemine eritegevusega seotud asjade otsustamisel“ lõigetes 1 ja 4 on sätestatud:

„1. Konventsiooniosaline:

- a) kohaldab selle artikli sätteid otsuste suhtes, mis tehakse lisa I loetletud tegevuste lubamiseks või keelamiseks;
- b) kohaldab siseriikliku õiguse järgi käesoleva artikli sätteid ka selle tegevuse kohta tehtud otsuste suhtes, mida ei ole lisa I nimetatud ja millel võib olla oluline mõju keskkonnale. Konventsiooniosaline teeb kindlaks, kas need sätted kehtivad sellise tegevuse kohta;

[...]

4. Et tagada üldsuse osalemise tõhusus, näeb konventsiooniosaline ette tema osalemise juba otsustamise algetapis, kui kõik variandid on lahtised.“

- 15 Århusi konventsiooni I lisa „Tegevused, millele viidatakse artikli 6 lõike 1 punktis a“ punkti 1 viiendas taandes on ära mainitud „aatomielektrijaamad ja muud tuumareaktorid, kaasa arvatud selliste elektrijaamade või reaktorite demonteerimine või dekomissioneerimine“.
- 16 Selle lisa punkt 22 on sõnastatud järgmiselt:

„Igasuguse muutuse suhtes tegevuses või selle laiendamisel juhul, kui selline muutus või laiendus ise on vastavuses selles lisa esitatud kriteeriumidega, kohaldatakse selle konventsiooni artikli 6 lõike 1 punkti a sätteid. Igasuguse muu tegevuse muutuse või laiendamise suhtes kohaldatakse selle konventsiooni artikli 6 lõike 1 punkti b sätteid.“

- 17 Århusi konventsiooni osaliste viiendal kohtumisel (Maastricht (Madalmaad), 30. juuni–1. juuli 2014) kiideti heaks „Maastrichti soovitusel edendamaks üldsuse tõhusat kaasamist keskkonnanägemises otsuste tegemisele“. Soovitusel osas „Kokkuvõte“ on märgitud, et ehkki soovitusel ei ole „siduvad ega ammendavad“, annavad need siiski „kasulikke juhiseid [Århusi konventsiooni] artiklite 6, 7 ja 8 kohaldamise kohta“.

B. Liidu õigus

1. Elupaikade direktiiv

18 Elupaikade direktiivi artikli 2 lõikes 2 on täpsustatud:

„Käesoleva direktiivi kohaselt võetud meetmed on kavandatud ühenduse tähtsusega looduslike elupaikade ning looduslike looma- ja taimeliikide soodsa kaitsestaatuse säilitamiseks või taastamiseks.“

19 Direktiivi artikli 3 lõikes 1 on ette nähtud:

„Luuakse Euroopa erikaitsealade sidus ökoloogiline võrgustik Natura 2000. See võrgustik, mis koosneb aladest, kus esinevad I lisas loetletud looduslikud elupaigatüübid ja II lisas loetletud liikide elupaigad, võimaldab säilitada või vajaduse korral taastada asjaomaste looduslike elupaigatüüpide ja liikide elupaikade soodsat kaitsestaatust nende looduslikul levilal.

Natura 2000 võrgustikku kuuluvad ka liikmesriikide [2. aprilli 1979. aasta direktiivi 79/409/EMÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (EÜT 1979, L 103, lk 1; ELT eriväljaanne 15/01, lk 98)] kohaselt klassifitseeritud linnukaitsealad.“

20 Elupaikade direktiivi artikkel 6 sätestab:

„1. Liikmesriigid kehtestavad erikaitsealade suhtes vajalikud kaitsemeetmed, mille hulka kuuluvad vajaduse korral asjakohased kaitsekorralduskavad, mis on eraldi välja töötatud või lisatud muudesse arengukavadesse, ning asjakohased õiguslikud, halduslikud või lepingulised meetmed, mis vastavad aladel esinevate I lisa looduslike elupaigatüüpide ja II lisa liikide ökoloogilistele vajadustele.

2. Liikmesriigid võtavad vajalikke meetmeid, et vältida erikaitsealadel looduslike elupaikade ja liikide elupaikade halvenemist ning selliste liikide häirimist, mille kaitseks alad on määratud, kuivõrd selline häirimine võib oluliselt mõjutada käesoleva direktiivi eesmärkide täitmist.

3. Iga kava või projekti, mis ei ole otseselt seotud ala kaitsekorraldusega või ei ole selleks otseselt vajalik, kuid mis tõenäoliselt avaldab alale olulist mõju eraldi või koos muude kavade või projektidega, tuleb asjakohaselt hinnata seoses tagajärgedega, mida see ala kaitse-eesmärkidele avaldab. Pädevad siseriiklikud asutused annavad kavale või projektile kava või projekti tagajärgede hindamise järelduste alusel ning lõike 4 sätete kohaselt nõusoleku alles pärast seda, kui nad on kindlaks teinud, et see ei avalda asjaomase ala terviklikkusele negatiivset mõju, ja teevad seda vajaduse korral pärast avaliku arvamuse saamist.

4. Kui hoolimata negatiivsest hinnangust kava või projekti tagajärgedele ala suhtes ja alternatiivsete lahenduste puudumisel tuleb kava või projekt üldiste huvide seisukohast eriti mõjuvatel põhjustel, sealhulgas sotsiaalsetel või majanduslikel põhjustel siiski ellu viia, peab liikmesriik võtma kõik vajalikud asendusmeetmed, et tagada Natura 2000 võrgustiku üldise sidususe kaitse. Liikmesriik teatab komisjonile vastuvõetud asendusmeetmetest.

Kui asjaomasel alal esineb esmatahtsaid looduslikke elupaigatüüpe ja/või esmatahtsaid liike, võib kaaluda ainult neid seisukohti, mis on seotud rahva tervise või avaliku julgeolekuga, esmatahtsate soodsate tagajärgedega keskkonnale või komisjoni arvamuse kohaselt muude üldiste huvide seisukohast eriti mõjuvate põhjustega.“

21 Elupaikade direktiivi artikkel 7 sätestab:

„Käesoleva direktiivi artikli 6 lõigetest 2, 3 ja 4 tulenevad kohustused asendavad kõik direktiivi [79/409] artikli 4 lõike 4 esimesest lausest tulenevad kohustused artikli 4 lõike 1 kohaselt klassifitseeritud alade või artikli 4 lõike 2 kohaselt tunnustatud alade osas alates käesoleva direktiivi rakendamise kuupäevast või alates ala direktiivi [79/409] kohasest klassifitseerimisest või tunnustamisest liikmesriigi poolt, kui viimane kuupäev on hilisem.“

2. Linnudirektiiv

22 Linnudirektiivi artikkel 2 sätestab:

„Liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed artiklis 1 osutatud liikide arvukuse hoidmiseks tasemel, mis vastab eelkõige ökoloogilistele, teaduslikele ja kultuurilistele nõuetele, arvestades samal ajal majanduslikke ja puhkeaja veetmisega seotud vajadusi, või nende liikide arvukuse kohandamiseks vastavalt sellele tasemele.“

23 Direktiivi artikkel 3 sätestab:

„1. Artiklis 2 osutatud nõudeid silmas pidades võtavad liikmesriigid vajalikud meetmed kõikide artiklis 1 osutatud linnuliikide elupaikade piisava mitmekesisuse ja suuruse säilitamiseks, hoidmiseks või taastamiseks.

2. Biotoopide ja elupaikade säilitamine, hoidmine ja taastamine hõlmab eelkõige järgmisi meetmeid:

- a) kaitsealade loomine;
- b) nii kaitseala sees kui ka sellest väljaspool asuvate elupaikade hooldus ja hoidmine vastavalt nende ökoloogilistele vajadustele;
- c) hävitatud biotoopide taastamine;
- d) biotoopide loomine.“

24 Direktiivi artikkel 4 sätestab:

„1. I lisa nimetatud liikide elupaikade kaitseks tuleb rakendada erimeetmeid, et kindlustada nende liikide säilimine ja paljunemine levikualal.

[...]

2. Liikmesriigid võtavad samalaadseid meetmeid I lisa nimetamata, kuid reeglipäraselt esinevate rändliikide ja nende pesitsus-, sulgimis- ja talvitusala ning rändepeatuspaikade suhtes, pidades silmas nende kaitsmise vajadust geograafilistel maismaa- ja merealadel, kus käesolevat direktiivi kohaldatakse. [...]

[...]

4. Liikmesriigid võtavad lõigetes 1 ja 2 osutatud kaitsealade suhtes vajalikke meetmeid, et vältida elupaikade saastamist või kahjustamist või lindude mis tahes häirimist, niivõrd kui see on käesoleva artikli eesmärkide seisukohast oluline. Liikmesriigid püüavad elupaikade saastamist või kahjustamist vältida ka väljaspool kaitsealasid.“

25 Linnudirektiiviga tunnistati selle artikli 18 esimesest lõigust nähtuvalt kehtetuks direktiiv 79/409. Artikli 18 teises lõigus on täpsustatud, et viiteid sellele direktiivile käsitatakse viidetena linnudirektiivile kooskõlas linnudirektiivi VII lisas esitatud vastavustabeliga.

3. Keskkonnamõju hindamise direktiiv

26 Keskkonnamõju hindamise direktiivi põhjendustes 1, 15 ja 18–20 on märgitud järgmist:

„(1) Nõukogu 27. juuni 1985. aasta direktiivi 85/337/EMÜ teatavate riiklike ja eraprojektide keskkonnamõju hindamise kohta [(ELT 1985, L 175, lk 40)] on korduvalt oluliselt muudetud. Selguse ja otstarbekuse huvides tuleks kõnealune direktiiv kodifitseerida.

[...]

(15) Võtmaks arvesse rahvusvahelisel tasandil toimunud muutusi, on soovitatav kehtestada karmimaid sätteid, mis käsitlevad keskkonnamõju piiriülest hindamist. Euroopa Ühendus allkirjastas 25. veebruaril 1991 [Espoo konventsiooni] ja ratifitseeris selle 24. juunil 1997.

[...]

(18) Euroopa Ühendus kirjutas alla [Århusi konventsioonile] 25. juunil 1998 ja ratifitseeris selle 17. veebruaril 2005.

(19) Århusi konventsiooni eesmärkide hulgas on soov tagada keskkonnaküsimuste üle otsustamisel üldsuse kaasamise õigus, et aidata kaitsta iga inimese õigust elada keskkonnas, mille kvaliteet on tervise ja heaolu tagamiseks piisav.

(20) Århusi konventsiooni artiklis 6 sätestatakse üldsuse kaasamine otsuste tegemisse, mis on seotud konventsiooni I lisas loetletud tegevustega ning muude tegevustega, mida ei ole kõnealuses lisas loetletud, kuid millel võib olla oluline mõju keskkonnale.“

27 Selle direktiivi artikli 1 lõigetes 2 ja 4 on sätestatud:

„2. Käesolevas direktiivis kasutatakse järgmisi mõisteid:

a) „projekt“:

- ehitiste või muude kaitiste püstitamine või kavade teostamine,
- muu sekkumine looduskeskkonda ja maastikku, kaasa arvatud maavarade kaevandamine;

b) „arendaja“ – eraprojekti loa taotleja või projekti algatav riigiasutus;

c) „teostusluba“ – pädeva asutuse või pädevate asutuste otsus, mis annab arendajale õiguse projekti teostamiseks;

[...]

4. Käesolevat direktiivi ei kohaldata selliste projektide suhtes, mille üksikasjad võetakse vastu konkreetse siseriikliku õigusaktiga, sest käesoleva direktiivi eesmärgid, sealhulgas teabe andmine, saavutatakse seadusandliku tegevuse kaudu.“

28 Direktiivi artikli 2 lõigetes 1 ja 4 on sätestatud:

„1. Liikmesriigid võtavad kõik vajalikud meetmed, tagamaks, et enne loa andmist nõutakse keskkonda muu hulgas oma laadi, mahu või asukoha tõttu oluliselt mõjutada võivatelt projektidelt teostusluba ja hinnatakse nende mõju. Sellised projektid on piiritletud artiklis 4.

[...]

4. Ilma et see piiraks artikli 7 kohaldamist, võivad liikmesriigid erandjuhul teha teatava projekti puhul täieliku või osalise erandi käesoleva direktiivi sätetest.

Sel juhul toimivad liikmesriigid järgmiselt:

- a) kaaluvad, kas kohane oleks mõni muu hindamisviis;
- b) teevad asjaomasele üldsusele kättesaadavaks punktis a nimetatud muu hindamisviisi põhjal saadud teabe, erandi tegemise otsusega seotud teabe ja erandi tegemise põhjused;
- c) teatavad komisjonile enne loa andmist erandi tegemise põhjendused, vajaduse korral koos oma kodanikele kättesaadavaks tehtud teabega.

Komisjon edastab saadud dokumendid viivitamata teistele liikmesriikidele.

Komisjon annab nõukogule ja Euroopa Parlamendile käesoleva lõike kohaldamisest aru üks kord aastas.“

29 Direktiivi artikli 4 lõigetes 1 ja 2 on sätestatud:

„1. Kui artikli 2 lõikest 4 ei tulene teisiti, hinnatakse I lisas loetletud töid artiklite 5–10 kohaselt.

2. Kui artikli 2 lõikest 4 ei tulene teisiti, teevad liikmesriigid II lisas loetletud projektide puhul kindlaks, kas projekti hinnatakse artiklite 5–10 kohaselt. Liikmesriigid teevad selle kindlaks järgneva abil:

- a) üksikjuhtumite uurimine

või

- b) endi kehtestatud künnised või tingimused.

Liikmesriigid võivad teha otsuse kohaldada mõlemaid alapunktides a ja b nimetatud võimalusi.“

30 Keskkonnamõju hindamise direktiivi artikli 5 lõige 3 sätestab, et projektide puhul, mille keskkonnamõju tuleb artikli 4 alusel hinnata, peab arendaja esitatav teave sisaldama vähemalt: projekti kirjeldust, mis sisaldab teavet projekti koha, laadi ja mahu kohta; olulise kahjuliku mõju vältimiseks, vähendamiseks ja võimaluse korral kõrvaldamiseks ettenähtud meetmete kirjeldust; andmeid, mida on vaja nende põhimõtete piiritlemiseks ja hindamiseks, mida projekt keskkonnale tõenäoliselt avaldab; lühikirjeldust muudest peamistest lahendusvõimalustest, mida arendaja on uurinud, ja sellise valiku peamisi põhjusi, võttes arvesse keskkonnamõju; selle teabe üldarusaadavat kokkuvõtet.

31 Direktiivi artikli 7 lõike 1 esimeses lõigus on sätestatud:

„Kui liikmesriik teab, et mõni projekt tõenäoliselt avaldab olulist keskkonnamõju mõnes teises liikmesriigis, või kui tõenäoliselt oluliselt mõjutatav liikmesriik seda taotleb, esitab liikmesriik, kelle territooriumil kavatsetakse projekti teostada, mõjutatavale liikmesriigile võimalikult kiiresti ja hiljemalt oma üldsuse teavitamise ajal muu hulgas:

- a) projekti kirjelduse ja kogu olemasoleva teabe selle võimaliku piiriülese mõju kohta;
- b) teabe võimaliku otsuse laadi kohta.“

32 Direktiivi I lisa „Artikli 4 lõikes 1 osutatud projektid“ punkti 2 alapunktis b on ära mainitud „tuumaelektrijaamad ja muud tuumareaktorid, sealhulgas nende jaamade või reaktorite lammutamine või kasutusest kõrvaldamine“.

33 I lisa punktis 24 on ära toodud „[k]äesolevas lisas loetletud projektide mis tahes muudatus või laiendamine, kui niisugune muudatus või laiendamine ise [jõuab] käesolevas lisas sätestatud [võimaliku künniseni].“ [täpsustatud sõnastus]

34 Keskkonnamõju hindamise direktiivi II lisa punkti 13 alapunktis a on leidnud mainimist „[j]uba loa saanud või valminud või käimasolevate I lisas või käesolevas lisas loetletud projektide muutmise või laiendamise, kui see võib keskkonda oluliselt kahjustada (I lisaga hõlmamata muudatus või laiendus)“.

C. Belgia õigus

1. 31. jaanuari 2003. aasta seadus

35 31. jaanuari 2003. aasta seadus tööstuslikuks elektritootmiseks tuumaenergia kasutamise järkjärgulise lõpetamise kohta (loi du 31 janvier 2003 sur la sortie progressive de l'énergie nucléaire à des fins de production industrielle d'électricité; *Moniteur belge*, 28.2.2003, lk 9879; edaspidi „31. jaanuari 2003. aasta seadus“) kehtestas tuumaelektrijaamades tuumkütuste lõhustamisest tööstusliku elektritootmise järkjärgulise lõpetamise ajakava.

36 Seaduse artiklis 2 on sätestatud:

„Käesolevas seaduses kasutatakse järgmisi mõisteid:

1° „tööstusliku käikulaskmise kuupäev“ – elektritootja, ehitajate ja uuringuasutuse vahelise ametliku kokkuleppe kuupäev, mil lõpeb projektietapp ja algab tootmisetapp, ehk olemasolevate tuumaelektrijaamade puhul järgmine kuupäev:

- Doel 1: 15. veebruar 1975
- Doel 2: 1. detsember 1975
- Doel 3: 1. oktoober 1982
- Doel 4: 1. juuli 1985
- Tihange 1: 1. oktoober 1975
- Tihange 2: 1. veebruar 1983

– Tihange 3: 1. september 1985

[...]“.

37 Algses versioonis sätestas selle seaduse artikkel 4 järgmist:

„§ 1. Tuumkütuste lõhustamisest tööstuslikuks elektritootmiseks mõeldud tuumaelektrijaamade tegevus lõpetatakse 40 aasta möödumisel pärast nende tööstuslikku käikulaskmist ja need ei või sellest hetkest peale enam elektrit toota.

§ 2. Kõik kuninga poolt [...] piiramata ajaks väljastatud individuaalsed käitusload ja tuumkütuste lõhustamisest tööstusliku elektritootmise load kaotavad kehtivuse asjaomase tootmisrajatise tööstusliku käikulaskmise kuupäevast 40 aasta möödumisel.“

38 Sama seaduse artikkel 9 sätestas:

„Elektrivarustuskindlust ähvardava ohu korral võib kuningas ministrite nõukogus arutatud kuningliku dekreediga võtta pärast elektri- ja gaasiturukorralduse komisjonilt arvamuse saamist vajalikke meetmeid, ilma et see piiraks käesoleva seaduse artiklite 3–7 kohaldamist, välja arvatud vääramatu jõu korral. Nimetatud arvamus käsitleb eelkõige tootmishindade muutumise mõju varustuskindlusele.“

2. 28. juuni 2015. aasta seadus

39 28. juuni 2015. aasta seadus, millega muudetakse energiavarustuskindluse tagamise eesmärgil 31. jaanuari 2003. aasta seadust tööstuslikuks elektritootmiseks tuumaenergia kasutamise järkjärgulise lõpetamise kohta (loi du 28 juin 2015 modifiant la loi du 31 janvier 2003 sur la sortie progressive de l'énergie nucléaire à des fins de production industrielle d'électricité afin de garantir la sécurité d'approvisionnement sur le plan énergétique; *Moniteur belge*, 6.7.2015, lk 44423; edaspidi „28. juuni 2015. aasta seadus“) jõustus 6. juulil 2015.

40 28. juuni 2015. aasta seaduse seletuskirjas on eeskätt rõhutatud, et paljudes teadusuuringutes on tõstetud esile võimalikke probleeme energiavarustuskindluses, ning et võttes arvesse suurt ebakindlust seoses Doel 3 ja Tihange 2 tuumaelektrijaamade taaskäivitamisega, soojuselektrijaamade väljakuulutatud sulgemist 2015. aastal ja asjaolu, et Belgia võrgu väliste võimsuste integreerimine ei ole lühikese aja jooksul võimalik, otsustas Belgia valitsus 18. detsembril 2014 pikendada Doel 1 ja Doel 2 tuumaelektrijaamade käitamist kümne aasta võrra, kuid nii, et nende reaktorite käitamiskestus ei pikeneks kauem kui 2025. aastani. Seletuskirjas on märgitud, et pikendamine toimub, järgides nõudeid, mis käsitlevad kümne aasta tagant toimuvaid ohutusülevaatusi, mis hõlmavad eelkõige meetmeid, mis on ette nähtud Electrabel SA koostatud tuumaelektrijaamade pikaajalise kasutamise kavas, nn *Long Term Operation* kavas (edaspidi „LTO kava“), milles on kirjeldatud kahes tuumaelektrijaamas tööstusliku elektritootmise pikendamise tõttu võetavaid meetmeid, vastupidavusteste puudutava tegevuskava kohandamist ning vajalikke heakskiite, mida annab Agence fédérale de contrôle nucléaire (tuumajärelevalveamet, edaspidi „AFCN“).

41 28. juuni 2015. aasta seadusega muudetud redaktsioonis sätestab 31. jaanuari 2003. aasta seaduse artikli 4 lõige 1 järgmist:

„Doel 1 tuumaelektrijaam võib uuesti elektrit toota alates [28. juuni 2015. aasta seaduse] jõustumisest. Selle jaama tegevus lõpetatakse ja see ei või enam elektrit toota alates 15. veebruarist 2025. Teiste tuumkütuse lõhustamisest tööstuslikuks elektritootmiseks mõeldud tuumaelektrijaamade tegevus lõpetatakse järgmistel kuupäevadel ja need ei või enam elektrit toota alates nendest kuupäevadest:

[...]

– Doel 2: 1. detsember 2025.“

42 28. juuni 2015. aasta seadusega lisati 31. jaanuari 2003. aasta seaduse artiklisse 4 lõige 3, mis on sõnastatud järgmiselt:

„Kui artikli 4/2 §-s 3 osutatud lepingut ei ole hiljemalt 30. novembriks 2015 sõlmitud, määrab kuningas ministrite nõukogus arutatud dekreediga, et §-s 1 tuumaelektrijaamadele Doel 1 ja Doel 2 ette nähtud kuupäev muudetakse varasemaks ehk kuupäevaks 31. märts 2016.“

43 28. juuni 2015. aasta seadusega lisati 31. jaanuari 2003. aasta seadusse artikkel 4/2 järgmises sõnastuses:

„§ 1. Doel 1 ja Doel 2 tuumaelektrijaamade omanik kannab Doel 1 eest kuni 15. veebruarini 2025 ja Doel 2 eest kuni 1. detsembrini 2025 riigile üle aastatasu vastutasuks tuumkütuste lõhustamisest tööstusliku elektritootmise loa pikendamise eest.

[...]

§ 3. Riik sõlmib Doel 1 ja Doel 2 tuumaelektrijaamade omanikuga lepingu eelkõige selleks, et:

1° täpsustada lõikes 1 osutatud tasu arvutamise korda;

2° reguleerida lepingujärgsete kohustuste rikkumise korral teisele lepingupolele hüvitise maksmine.“

II. Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

44 Belgia Kuningriigil on seitse tuumareaktorit – neli Flaami piirkonnas Doelis (Doel 1, Doel 2, Doel 3 ja Doel 4) ning kolm Vallooni piirkonnas Tihange'is (Tihange 1, Tihange 2 ja Tihange 3). Käesolevas otsuses käsitletakse iga reaktorit kui eraldiseisvat tuumaelektrijaama.

45 Doel 1 ja Doel 2 tuumaelektrijaamu käitatakse alates 15. veebruarist 1975 ja 1. detsembrist 1975. Neile on 1974. aastal antud kuningliku dekreediga tähtajatu ühtne luba.

46 31. jaanuari 2003. aasta seaduse algses redaktsioonis oli esiteks keelatud Belgias uute tuumaelektrijaamade ehitamine ja käikulaskmine ning teiseks oli selles ette nähtud kõigis töötavates tuumaelektrijaamades tööstusliku elektritootmise kindlaks kuupäevaks järkjärgulise lõpetamise ajakava. Selleks oli seaduses sätestatud, et individuaalsed käitusload ja tööstusliku elektritootmise load kaotavad kehtivuse asjaomase tuumaelektrijaama käikulaskmisest 40 aasta möödumisel, jättes kuningale võimaluse seda ajakava muuta, kui riigi elektrivarustuskindlus on ohus.

47 18. detsembri 2013. aasta seadus, millega muudetakse 31. jaanuari 2003. aasta seadust, lükkas kümne aasta võrra edasi tööstusliku elektritootmise lõpetamise kuupäeva Tihange 1 tuumaelektrijaamas, mis oli lastud käiku 1. oktoobril 1975. See seadus nägi ette, et tuumaenergiast loobumise ajakavas ette nähtud deaktiveerimiskuupäeval kaotab kehtivuse vaid tööstusliku elektritootmise luba ning käitusluba jääb kehtima kuni selle „kohandamiseni“. Seadus kaotas 31. jaanuari 2003. aasta seaduses kuningale ette nähtud võimaluse muuta tuumaenergiast loobumise ajakava.

48 Belgia valitsus otsustas 18. detsembril 2014, et ka Doel 1 ja Doel 2 tuumaelektrijaamade elektritootmise aega tuleb pikendada kümne aasta võrra.

49 Nende kahe jaama omanik ja käitaja Electrabel teatas 13. veebruaril 2015 AFCNile Doel 1 tuumaelektrijaama deaktiveerimisest ja tööstusliku elektritootmise lõpetamisest 15. veebruaril 2015. aasta keskööl vastavalt 31. jaanuari 2003. aasta seaduses ette nähtud ajakavale. Ta täpsustas, et

nimetatud teade tuleb lugeda kehtetuks sellest hetkest, kui jõustub seadus, millega antakse sellele tuumaelektrijaamale kümneaastane ajapikendus, ning eeldusel et Electrabel nõustub sellega seotud tingimustega.

- 50 28. juuni 2015. aasta seadusega muudeti uuesti riigi seadusandja kinnitatud tuumaenergiast loobumise ajakava, lükates Doel 1 ja Doel 2 tuumaelektrijaamade tööstusliku elektritootmise lõpetamise kümne aasta võrra edasi. Ka see seadus nägi ette, et Doel 1 tuumaelektrijaam võib taas elektrit toota.
- 51 Seadus nägi ette nende kahe tuumaelektrijaama deaktiveerimise ja tööstusliku elektritootmise lõpetamise Doel 1 tuumaelektrijaama puhul 15. veebruaril 2025 ja Doel 2 tuumaelektrijaama puhul 1. detsembril 2025.
- 52 Eelotsusetaotlusest nähtuvalt korraldasid parlamendiliikmed selle seaduse vastuvõtmise menetluse raames rea ärakuulamisi, muu hulgas kuulati ära riikliku radioaktiivsete jäätmete ja rikastatud lõhustuvate materjalide asutuse direktor, kes märkis, et nendes tuumaelektrijaamades elektritootmise pikendamine kümne aasta võrra võib tekitada kuni 350 m³ jäätmeid.
- 53 Septembris 2015 kinnitas AFCN enda 2015. aasta augustis vastu võetud otsust mitte korraldada keskkonnamõju hindamist LTO kavas käitaja poolt ette nähtud muudatustele.
- 54 See otsus kaevati edasi Conseil d'État'sse (Belgia kõrgeima halduskohtuna tegutsev riiginõukogu).
- 55 27. septembri 2015. aasta kuninglikus dekreedis täpsustati Doel 1 ja Doel 2 tuumaelektrijaamade käitamistingimusi, sätestades, et Electrabel peab täitma LTO kava hiljemalt 2019. aasta lõpuks. See dekreet kaevati samuti edasi Conseil d'État'sse (Belgia kõrgeima halduskohtuna tegutsev riiginõukogu).
- 56 Electrabel ja Belgia riik kirjutasid 30. novembril 2015 alla lepingule, mis nägi ette ligi 700 miljoni euro ulatuses „noorendusinvesteeringute“ kava elluviimise, et pikendada Doel 1 ja Doel 2 tuumaelektrijaamade käitamisaega 28. juuni 2015. aasta seaduses ette nähtud tähtajani (edaspidi „30. novembri 2015. aasta leping“).
- 57 Belgia keskkonnakaitseühendused Inter-Environnement Wallonie ja Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen esitasid Cour constitutionnelle'ile (Belgia konstitutsioonikohus) taotluse 28. juuni 2015. aasta seaduse tühistamiseks. Nad väidavad peamiselt, et see seadus võeti vastu nii, et ei järgitud eelneva hindamise nõudeid, mis on kehtestatud nii Espoo ja Århusi konventsiooniga kui ka keskkonnamõju hindamise direktiivi, elupaikade direktiivi ja linnudirektiiviga.
- 58 Selles olukorras otsustas Cour constitutionnelle (Belgia konstitutsioonikohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:
- „1. Kas [Espoo konventsiooni] artikli 2 lõikeid 1–3, 6 ja 7, artikli 3 lõiget 8, artiklit 5, artikli 6 lõiget 1 ja lisa I punkti 2 tuleb tõlgendada kooskõlas täpsustustega, mis on antud teabedokumendis [Espoo konventsiooni] kohaldamise kohta tuumaenergiaga seotud tegevusele („Background note on the application of the Convention to nuclear energy-related activities“) ja head tava käsitlevates soovitusetes seoses [Espoo konventsiooni] kohaldamisega tuumaenergiaga seotud tegevusele („Good Practice recommendations on the application of the Convention to nuclear energy-related activities“)?
 2. Kas [Espoo konventsiooni] artikli 1 punkti ix, milles on määratletud „pädev asutus“, võib tõlgendada nii, et sellega jäetakse nimetatud konventsiooni kohaldamisalast välja seadusandlikud aktid, nagu [28. juuni 2015. aasta seadus], arvestades eelkõige selle seaduse vastuvõtmise raames korraldatud eri uuringuid ja ärakuulamisi?

3. a) Kas [Espoo konventsiooni] artikleid 2–6 tuleb tõlgendada nii, et need on kohaldatavad enne niisuguse seadusandliku akti vastuvõtmist nagu [28. juuni 2015. aasta seadus], mille artikliga 2 lükatakse Doel 1 ja Doel 2 tuumaelektrijaamade deaktiveerimise ja tööstusliku elektritootmise lõpetamise kuupäeva edasi?
 - b) Kas vastus punktis a esitatud küsimusele on erinev sõltuvalt sellest, kas see puudutab Doel 1 või Doel 2 jaama, arvestades, et esimese jaama puhul on vaja vastu võtta haldusaktid eespool nimetatud 28. juuni 2015. aasta seaduse rakendamiseks?
 - c) Kas riigi elektrivarustuskindlus võib olla üldisest huvist tingitud ülekaalukas põhjus, mis võimaldab teha Espoo konventsiooni artiklite 2–6 kohaldamisest erandit ja/või see kohaldamine peatada?
4. Kas [Århusi konventsiooni] artikli 2 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et sellega jäetakse nimetatud konventsiooni kohaldamisalast välja niisugused seadusandlikud aktid nagu [28. juuni 2015. aasta seadus], sõltumata sellest, kas seaduse vastuvõtmise raames korraldatud eri uuringuid ja ärakuulamisi on arvesse võetud?
5. a) Arvestades eelkõige Maastrichti soovitusi edendamaks üldsuse tõhusat kaasamist keskkonnaasjades otsuste tegemisse, siis kas [Århusi konventsiooni] artikleid 2 ja 6 koostoimes I lisa punktiga 1 tuleb seoses mitmeetapilise otsustusprotsessiga tõlgendada nii, et neid kohaldatakse enne niisuguse seadusandliku akti vastuvõtmist nagu [28. juuni 2015. aasta seadus], mille artikliga 2 lükatakse Doel 1 ja Doel 2 tuumaelektrijaamade deaktiveerimise ja tööstusliku elektritootmise lõpetamise kuupäeva edasi?
 - b) Kas vastus punktis a esitatud küsimusele on erinev sõltuvalt sellest, kas see puudutab Doel 1 või Doel 2 jaama, arvestades, et esimese jaama puhul on vaja vastu võtta haldusaktid eespool nimetatud 28. juuni 2015. aasta seaduse rakendamiseks?
 - c) Kas riigi elektrivarustuskindlus võib olla üldisest huvist tingitud ülekaalukas põhjus, mis võimaldab teha Århusi konventsiooni artiklite 2 ja 6 kohaldamisest erandit ja/või see kohaldamine peatada?
6. a) Kas [keskkonnamõju hindamise direktiivi] artikli 1 lõiget 2 koostoimes II lisa punkti 13 alapunktiga a, pidades vajaduse korral silmas Espoo ja Århusi konventsioone, tuleb tõlgendada nii, et see on kohaldatav niisuguse tuumaelektrijaama deaktiveerimise ja tööstusliku elektritootmise lõpetamise kuupäeva edasilükkamisele, mis eeldab – nagu käesoleval juhul Doel 1 ja Doel 2 tuumaelektrijaamade puhul – suuri investeeringuid ja ohutusuuendusi?
 - b) Kui vastus punktis a esitatud küsimusele on jaatav, siis kas [keskkonnamõju hindamise direktiivi] artikleid 2–8 ja 11 ning I, II ja III lisa tuleb tõlgendada nii, et neid kohaldatakse enne niisuguse seadusandliku akti vastuvõtmist nagu [28. juuni 2015. aasta seadus], mille artikliga 2 lükatakse Doel 1 ja Doel 2 tuumaelektrijaamade deaktiveerimise ja tööstusliku elektritootmise lõpetamise kuupäeva edasi?
 - c) Kas vastus punktides a ja b esitatud küsimustele on erinev sõltuvalt sellest, kas see puudutab Doel 1 või Doel 2 jaama, arvestades, et esimese jaama puhul on vaja vastu võtta haldusaktid eespool nimetatud 28. juuni 2015. aasta seaduse rakendamiseks?
 - d) Kui vastus punktis a esitatud küsimusele on jaatav, siis kas [keskkonnamõju hindamise direktiivi] artikli 2 lõiget 4 tuleb tõlgendada nii, et sellega on lubatud teha tuumaelektrijaama deaktiveerimise edasilükkamise korral ülekaaluka üldise huvi kaalutlustel seoses riigi elektrivarustuskindlusega erand [keskkonnamõju hindamise direktiivi] artiklite 2–8 ja 11 kohaldamisest?
7. Kas mõistet „konkreetne õigusakt“ [keskkonnamõju hindamise direktiivi] artikli 1 lõike 4 tähenduses tuleb tõlgendada nii, et sellega jäetakse niisugune seadusandlik akt nagu [28. juuni 2015. aasta seadus] nimetatud direktiivi kohaldamisalast välja, arvestades eelkõige selle seaduse vastuvõtmise raames korraldatud eri uuringuid ja ärakuulamisi, millega võiks saavutada eespool nimetatud direktiivi eesmärgi?

8. a) Kas elupaikade direktiivi artiklit 6 koostoimes linnudirektiivi artiklitega 3 ja 4, pidades vajaduse korral silmas keskkonnamõju hindamise direktiivi ning Espoo ja Århusi konventsioone, tuleb tõlgendada nii, et see on kohaldatav niisuguse tuumaelektrijaama deaktiveerimise ja tööstusliku elektritootmise lõpetamise kuupäeva edasilükkamisele, mis eeldab – nagu käesoleval juhul Doel 1 ja Doel 2 tuumaelektrijaamade puhul – suuri investeeringuid ja ohutusuuendusi?
- b) Kui vastus punktis a esitatud küsimusele on jaatav, siis kas elupaikade direktiivi artikli 6 lõiget 3 tuleb tõlgendada nii, et see on kohaldatav enne niisuguse seadusandliku akti vastuvõtmist nagu [28. juuni 2015. aasta seadus], mille artikliga 2 lükatakse Doel 1 ja Doel 2 tuumaelektrijaamade deaktiveerimise ja tööstusliku elektritootmise lõpetamise kuupäeva edasi?
- c) Kas vastus punktides a ja b esitatud küsimustele on erinev sõltuvalt sellest, kas see puudutab Doel 1 või Doel 2 jaama, arvestades, et esimese jaama puhul on vaja vastu võtta haldusaktid eespool nimetatud 28. juuni 2015. aasta seaduse rakendamiseks?
- d) Kui vastus punktis a esitatud küsimusele on jaatav, siis kas elupaikade direktiivi artikli 6 lõiget 4 tuleb tõlgendada nii, et sellega on lubatud käsitada riigi elektrivarustuskindlusega seotud põhjuseid üldisest huvist tingitud ülekaalukate põhjustena, arvestades eelkõige eespool nimetatud 28. juuni 2015. aasta seaduse vastuvõtmise raames korraldatud eri uuringuid ja ärakuulamisi, millega saaks saavutada eespool nimetatud direktiivi eesmärke?
9. Kui liikmesriigi kohus peaks eespool esitatud eelotsuse küsimustele antud vastuste põhjal jõudma järeldusele, et [28. juuni 2015. aasta seadus] eirab ühte eespool nimetatud konventsioonidest või direktiividest tulenevatest kohustustest, ilma et riigi elektrivarustuskindlus võiks olla üldisest huvist tingitud ülekaalukas põhjus, millega on lubatud nendest kohustustest erandit teha, siis kas ta võib säilitada 28. juuni 2015. aasta seaduse toime, et vältida õiguslikku ebakindlust ja võimaldada, et eespool nimetatud konventsioonidest ja direktiividest tulenevad keskkonnamõju hindamise ja üldsuse osalemise kohustused täidetakse?“

III. Eelotsuse küsimuste analüüs

A. Kuues ja seitsmes küsimus, mis käsitlevad keskkonnamõju hindamise direktiivi

1. Kuuenda küsimuse punktid a–c

- ⁵⁹ Kuuenda küsimuse punktidega a–c, mida tuleb analüüsida esimesena, palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas keskkonnamõju hindamise direktiivi artikli 1 lõike 2 punkti a esimest taanet ja artikli 2 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et suletud tuumaelektrijaama tööstusliku elektritootmise taaskäivitamine ligi kümneks aastaks, mille tulemusel lükatakse riigi seadusandja poolt algselt ette nähtud kuupäev jaama deaktiveerimiseks ja tema tegevuse lõpetamiseks kümne aasta võrra edasi ning ka seadusandja poolt algselt ette nähtud kuupäev tegutseva tuumaelektrijaama deaktiveerimiseks ja tööstusliku elektritootmise lõpetamiseks lükatakse kümne aasta võrra edasi – meetmed, millega kaasnevad asjaomaste tuumaelektrijaamade renoveerimistööd –, on direktiivi tähenduses projekt, ning kas sellisel juhul tuleb enne seda, kui riigi seadusandja need meetmed vastu võtab, viia läbi nende meetmete ja tööde keskkonnamõju hindamine. Veel soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas on tähtsust asjaolul, et selles kohtus vaidlustatud meetmete elluviimine nõuab neist kahest tuumaelektrijaamast ühe puhul hilisemate aktide vastuvõtmist, nagu uue individuaalse loa väljastamist tööstuslikuks elektritootmiseks.
- ⁶⁰ Kuna vastavalt keskkonnamõju hindamise direktiivi põhjendusele 1 kodifitseerib see direktiiv direktiivi 85/337, kehtib viimati nimetatud direktiivi sätetele Euroopa Kohtu poolt antud tõlgendus ka keskkonnamõju hindamise direktiivi suhtes, kui tegemist on identsete sätetega.

a) Mõiste „projekt“ keskkonnamõju hindamise direktiivi tähenduses

- 61 Olgu märgitud, et keskkonnamõju hindamise direktiivi artikli 1 lõike 2 punkti a esimeses taandes on mõiste „projekt“ määratletud kui ehitiste või muude kätiste püstitamine või kavade teostamine ning teises taandes kui muu sekkumine looduskeskkonda ja maastikku, kaasa arvatud maavarade kaevandamine.
- 62 Euroopa Kohtu praktikast nähtub, et arvestades eeskätt keskkonnamõju hindamise direktiivi artikli 1 lõike 2 punkti a esimese taande sõnastust, hõlmab mõiste „projekt“ objekti füüsiliselt muutvaid töid või sekkumisi (vt selle kohta 19. aprilli 2012. aasta kohtuotsus Pro-Braine jt, C-121/11, EU:C:2012:225, punkt 31 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 63 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu esitatud küsimuse eesmärk on saada teada, kas põhikohtuasjas vaidlusalused meetmed kuuluvad sellise määratluse alla, kuivõrd nende elluviimise eelduseks on – ja seetõttu kaasnevad nendega paratamatult – olulised investeeringud ning kahe asjaomase tuumaelektrijaama renoveerimistööd.
- 64 Euroopa Kohtu käsutuses olevast toimikust nähtub nimelt, et põhikohtuasjas vaidlusalused meetmed eeldavad Doel 1 ja Doel 2 tuumaelektrijaamades suuremahuliste tööde tegemist nende jaamade renoveerimiseks ning kehtivate ohutusstandardite järgimise tagamiseks, millest annab tunnistust nendeks töödeks ette nähtud 700 miljoni euro suurune rahastamispakett.
- 65 Eelotsusetaotluse kohaselt näeb 30. novembri 2015. aasta leping ette „noorendusinvesteeringute“ kava elluviimise, milles on neid töid kirjeldatud kahe tuumaelektrijaama käitamise ja pikendamiseks vajalikuna ning hõlmavana muu hulgas investeeringuid, mille on vananenud kätiste asendamiseks ja teiste kätiste ajakohastamiseks LTO kava raames heaks kiitnud AFCN, ning hõlmavana neljanda perioodilise ohutusülevaatusel ja seoses Fukushima (Jaapan) õnnetusega vastupidavuskatsetel alusel tehtavaid muudatusi.
- 66 Euroopa Kohtule edastatud toimikust nähtub, et muu hulgas pidid need tööd puudutama Doel 1 ja Doel 2 tuumaelektrijaamade kuplite moderniseerimist, kasutatud tuumkütuse basseini renoveerimist, uue pumbajaama paigaldamist ning maa-aluste paakide kohandamist, et need elektrijaamad oleksid paremini kaitstud üleujutuste eest. Lisaks olemasolevate struktuuride parendamisele hõlmavad need tööd veel kolme ehitise rajamist, millest kaks on ette nähtud ventilatsioonisüsteemidele ja kolmanda puhul on tegemist tuletõrjestruktuuriga. Need tööd on asjaomast objekti füüsiliselt muutvad Euroopa Kohtu praktika tähenduses.
- 67 Ehkki on tõsi, et need tööd ei ole kirjas mitte 28. juuni 2015. aasta seaduses, vaid 30. novembri 2015. aasta lepingus, on nad sellest hoolimata tihedalt seotud Belgia seadusandja võetud meetmetega.
- 68 Nimetatud meetmetega ette nähtud tööstusliku elektritootmise pikendamise ulatuse tõttu ei saanud neid meetmeid panna hääletusele ilma selleta, et Belgia seadusandjale oleks eelnevalt teada nendega ette nähtud renoveerimistööde laad ning tehniline ja majanduslik teostatavus, samuti nende rakendamiseks vajalikud investeeringud. 28. juuni 2015. aasta seaduse seletuskiri ja ettevalmistavad materjalid mainivad samuti sõnaselgelt neid renoveerimistöid ja investeeringuid.
- 69 Olgu lisatud, et eelotsusetaotluse esitanud kohtus vaidlustatud meetmete ja eelmises punktis mainitud investeeringute vahelist seost kinnitab asjaolu, et 28. juuni 2015. aasta seadusega lisati 31. jaanuari 2003. aasta seaduse artiklisse 4 lõige 3, mis nägi ette, et kui hiljemalt 30. novembriks 2015 ei ole Doel 1 ja Doel 2 tuumaelektrijaamade omaniku ja Belgia riigi vahel lepingut sõlmitud, määrab kuningas, et nende tuumaelektrijaamade deaktiveerimise kuupäev muudetakse varasemaks ehk kuupäevaks 31. märts 2016.

- 70 Veel nähtub Euroopa Kohtule edastatud toimikust, et nende kahe tuumaelektrijaama käitaja võttis endale õigusliku kohustuse teostada kõik need tööd 2019. aasta lõpuks.
- 71 Võttes arvesse neid erinevaid tegureid, ei saa selliseid meetmeid, nagu on vaidluse all põhikohtuasjas, nendega lahutamatu seotud töödest kunstlikult eraldada, selleks et antud juhul hinnata, kas tegemist on projektiga keskkonnamõju hindamise direktiivi artikli 1 lõike 2 punkti a esimese taande tähenduses. Seetõttu tuleb tõdeda, et sellised meetmed ja nendega lahutamatu seotud renoveerimistööd on koos – kui eelotsusetaotluse esitanud kohtu antud hinnangust ei selgu muud – üks ja sama projekt selle sätte tähenduses.
- 72 Seda analüüsi ei muuda asjaolu, et nende meetmete elluviimine nõuab neist kahest tuumaelektrijaamast ühe puhul hilisemate aktide vastuvõtmist, nagu uue individuaalse loa väljaandmine tööstuslikuks elektritootmiseks.

b) Keskkonnamõju hindamise vajalikkus

- 73 Kõigepealt olgu märgitud, et keskkonnamõju hindamise direktiivi artikli 1 lõike 2 punkti a tähenduses projektide puhul tuleb enne neile loa andmist viia direktiivi artikli 2 lõike 1 alusel läbi projektide keskkonnamõju hindamine, kui projektid võivad muu hulgas oma laadi, mahu või asukoha tõttu keskkonda oluliselt mõjutada.
- 74 Keskkonnamõju hindamise direktiivi artikli 2 lõige 1 ei nõua, et nimetatud direktiivis ette nähtud hindamismenetlus tuleks läbi viia kõikide keskkonda oluliselt mõjutada võivate projektide puhul, vaid et see tuleb läbi viia üksnes projektide puhul, mida on mainitud direktiivi artiklis 4, mis viitab direktiivi I ja II lisa loetletud projektidele (vt selle kohta 17. märtsi 2011. aasta kohtuotsus *Brussels Hoofdstedelijk Gewest jt*, C-275/09, EU:C:2011:154, punkt 25).
- 75 Keskkonnamõju hindamise direktiivi artikli 2 lõikest 1 koostoimes artikli 4 lõikega 1 tuleneb, et direktiivi I lisa kohaldamisalasse kuuluvad projektid võivad oma laadi tõttu keskkonda oluliselt mõjutada ning nende keskkonnamõju hindamine on kohustuslik (vt nimetatud hindamiskohustusega seoses selle kohta 24. novembri 2011. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Hispaania, C-404/09, EU:C:2011:768, punkt 74, ning 11. veebruari 2015. aasta kohtuotsus *Marktgemeinde Straßwalchen jt*, C-531/13, EU:C:2015:79, punkt 20).

1) Keskkonnamõju hindamise direktiivi I ja II lisa kohaldamine

- 76 Keskkonnamõju hindamise direktiivi I lisa punkti 2 alapunktis b on projektide seas, mida vastavalt direktiivi artikli 4 lõikele 1 tuleb direktiivi artiklite 5–10 kohaselt hinnata, loetletud tuumaelektrijaamad ja muud tuumareaktorid, sealhulgas nende jaamade või reaktorite lammutamine või kasutusest kõrvaldamine.
- 77 Seega on vaja hinnata, kas sellised meetmed, nagu on vaidluse all põhikohtuasjas, koos töödega, millega need on lahutamatu seotud, võivad kuuluda keskkonnamõju hindamise direktiivi I lisa punkti 24 alla, milles on ära mainitud „[k]äesolevas lisa loetletud projektide mis tahes muudatus või laiendamine, kui niisugune muudatus või laiendamine ise [j]õuab käesolevas lisa sätestatud võimaliku künniseni“, või direktiivi II lisa punkti 13 alapunkti a alla, milles on ära mainitud „[j]uba loa saanud või valminud või käimasolevate I või käesolevas lisa loetletud projektide muutmine või laiendamine, kui see võib keskkonda oluliselt kahjustada (I lisaga hõlmamata muudatus või laiendus)“.
- 78 Keskkonnamõju hindamise direktiivi I lisa punkti 24 sõnastusest ja ülesehitusest nähtub, et selles on silmas peetud selliseid projekti muudatusi või laiendamisi, millel võib eeskätt nende laadi või ulatuse tõttu olla samasugune keskkonnamõju kui projektil endal.

- 79 Seega tuleb põhikohtuasjas vaidlusaluseid meetmeid, mille toimel pikeneb kahele asjaomasele tuumaelektrijaamale antud tööstusliku elektritootmise luba, mille kestus oli algselt 31. jaanuari 2003. aasta seaduses piiratud 40 aastaga, olulise perioodi ehk kümne aasta võrra, pidada – koos oluliste renoveerimistöodega, mida on vaja nende jaamade halva seisukorra tõttu ja kohustuse tõttu viia jaamad ohutusnõuetega kooskõlla – selliseks, et nende võimalik keskkonnamõju on võrreldava ulatusega tuumaelektrijaamade algse käivitamise keskkonnamõjuga.
- 80 Järelikult tuleb asuda seisukohale, et need meetmed ja tööd kuuluvad keskkonnamõju hindamise direktiivi I lisa punkti 24 kohaldamisalasse. Selline projekt võib oma laadi tõttu keskkonda oluliselt mõjutada direktiivi artikli 2 lõike 1 tähenduses ning selle puhul peab läbi viima keskkonnamõju hindamise direktiivi artikli 4 lõike 1 alusel.
- 81 Kuna Doel 1 ja Doel 2 tuumaelektrijaamad asuvad Belgia Kuningriigi ja Madalmaade Kuningriigi vahelise piiri läheduses, ei saa eitada ka seda, et projekt võib viimati nimetatud liikmesriigis avaldada olulist keskkonnamõju direktiivi artikli 7 lõike 1 tähenduses.

2) Aeg, millal tuleb läbi viia keskkonnamõju hindamine

- 82 Keskkonnamõju hindamise direktiivi artikli 2 lõikes 1 on täpsustatud, et direktiivis ette nähtud keskkonnamõju hindamine peab toimuma „enne loa andmist“ projektidele, mille puhul on keskkonnamõju hindamine kohustuslik.
- 83 Nagu Euroopa Kohus on rõhutanud, tuleb keskkonnamõju hinnata eelnevalt, mis on põhjendatud vajadusega, et otsustamisel võtaks pädev asutus kogu tehnilise kavandamise ja otsustamise protsessi keskkonnamõju arvesse võimalikult varajases etapis, et pigem vältida reostuse või saaste tekkimist kui võidelda hiljem nende tagajärgedega (31. mai 2018. aasta kohtuotsus komisjon vs. Poola, C-526/16, ei avaldata, EU:C:2018:356, punkt 75 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 84 Tuleb veel märkida, et keskkonnamõju hindamise direktiivi artikli 1 lõike 2 punktis c on „teostusluba“ määratletud kui pädeva asutuse või pädevate asutuste otsus, mis annab arendajale õiguse projekti teostamiseks, mida peab üldjuhul kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus kohaldatavate riigisiseste õigusnormide alusel.
- 85 Kui riigisisese õigusega nähakse ette mitmeetapiline loamenetlus, tuleb projekti keskkonnamõju hindamine üldjuhul läbi viia niipea, kui on võimalik kindlaks määrata ja hinnata kogu mõju, mida see projekt keskkonnale avaldada võib (7. jaanuari 2004. aasta kohtuotsus Wells, C-201/02, EU:C:2004:12, punkt 52, ning 28. veebruari 2008. aasta kohtuotsus Abraham jt, C-2/07, EU:C:2008:133, punkt 26).
- 86 Kui kõigepealt tehakse peamine otsus ja siis rakendusotsus, mis ei või väljuda peamise otsusega määratletud piiridest, siis tuleb mõju, mida projekt võib keskkonnale avaldada, kindlaks määrata ja hinnata peamise otsuse tegemise menetluses. Ainult juhul, kui mõju on võimalik kindlaks määrata alles rakendusotsuse vastuvõtmise menetluses, tuleb hindamine läbi viia selle menetluse raames (7. jaanuari 2004. aasta kohtuotsus Wells, C-201/02, EU:C:2004:12, punkt 52, ning 28. veebruari 2008. aasta kohtuotsus Abraham jt, C-2/07, EU:C:2008:133, punkt 26).
- 87 Kuigi käesoleval juhul tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtul kohaldatavate riigisiseste õigusnormide alusel kontrollida, kas 28. juuni 2015. aasta seadus võrdub keskkonnamõju hindamise direktiivi artikli 1 lõike 2 punkti c tähenduses teostusloa andmisega, tuleb juba siinkohal märkida, et see seadus näeb täpselt ja tingimusteta ette esiteks suletud tuumaelektrijaama tööstusliku elektritootmise taaskäivitamise ligi kümneaastaseks perioodiks, mille tagajärjel lükkub riigi seadusandja poolt ette nähtud kuupäev jaama deaktiveerimiseks ja tööstusliku elektritootmise lõpetamiseks kümne aasta võrra edasi, ning teiseks lükatakse kümne aasta võrra edasi ka riigi seadusandja poolt algselt ette nähtud kuupäev tegutseva tuumaelektrijaama tööstusliku elektritootmise lõpetamiseks.

- 88 Sellest tuleneb, et isegi kui nende meetmete rakendamine nõuab keeruliste ja piiritletud menetluste raames hilisemate aktide vastuvõtmist, mille eesmärk on eelkõige tagada selliste ohutus- ja julgeolekustandardite järgimine, mida kohaldatakse tuumaelektrijaamades tööstusliku elektritootmise suhtes, ning kuigi nende meetmete vastuvõtmiseks on vaja AFCNi eelnevat heakskiitu, nagu nähtub 28. juuni 2015. aasta seaduse seletuskirjast, on nendes meetmetes, kui riigi seadusandja on need kord vastu võtnud, määratletud projekti peamised tunnused ning *a priori* ei ole need meetmed enam arutatavad ega vaieldavad.
- 89 Mis puudutab asjaolu, et selle projekti elluviimine nõuab neist kahest tuumaelektrijaamast ühe puhul uue individuaalse loa väljastamist tööstuslikuks elektritootmiseks, siis sellega ei saa põhjendada keskkonnamõju hindamist alles pärast seaduse vastuvõtmist. Olgu lisatud, et eelotsusetaotluse andmetel juhti enne seaduse vastuvõtmist Belgia parlamendi tähelepanu sellele, et põhikohtuasjas vaidlusaluste meetmete tõttu võib tekkida täiendav kogus radioaktiivseid jäätmeid, nimelt 350 m³.
- 90 Nagu käesoleva otsuse punktides 63–71 tõdetud, on põhikohtuasjas vaidlusalused meetmed ja nendega lahutamatu seotud renoveerimistööd keskkonnamõju hindamise direktiivi artikli 1 lõike 2 punkti a esimese taande tähenduses projekt.
- 91 Selles kontekstis tundub esmapilgul, et 28. juuni 2015. aasta seadus võrdub direktiivi artikli 1 lõike 2 punkti c tähenduses teostusloa andmisega või on vähemalt projektile seoses selle tunnustega loa andmise menetluse esimene etapp.
- 92 Mis puudutab seda, kas keskkonnamõju hindamine peab hõlmama ka põhikohtuasjas vaidlusaluste meetmetega lahutamatu seotud töid, siis see peaks nii olema juhul, kui – ja seda tuleb kontrollida eelotsusetaotluse esitanud kohtul – nii need tööd kui ka nende võimalik keskkonnamõju on loamenetluse selles staadiumis piisavalt identifitseeritavad. Selle kohta nähtub eelotsusetaotlusest, et Belgia parlamendile olid 28. juuni 2015. aasta seaduses sisaldunud meetmetest tingitud tööde laad ja maht enne selle seaduse vastuvõtmist teada, nagu on juba rõhutatud käesoleva otsuse punktis 68.
- 93 Arvestades seda, et tõenäoliselt avaldab põhikohtuasjas kõne all olev projekt olulist keskkonnamõju mõnes teises liikmesriigis, tuleb selle suhtes kohaldada ka piiriülest hindamismenetlust kooskõlas keskkonnamõju hindamise direktiivi artikliga 7.
- 94 Kõike eeltoodut arvesse võttes tuleb kuuenda küsimuse punktidele a–c vastata, et keskkonnamõju hindamise direktiivi artikli 1 lõike 2 punkti a esimest taanet, artikli 2 lõiget 1 ja artikli 4 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et suletud tuumaelektrijaama tööstusliku elektritootmise taaskäivitamine ligi kümneks aastaks, mille tulemusel lükatakse riigi seadusandja poolt algselt ette nähtud kuupäev jaama deaktiveerimiseks ja tema tegevuse lõpetamiseks kümne aasta võrra edasi ning ka seadusandja poolt algselt ette nähtud kuupäev tegutseva tuumaelektrijaama deaktiveerimiseks ja tööstusliku elektritootmise lõpetamiseks lükatakse kümne aasta võrra edasi – meetmed, millega kaasnevad objektide füüsiliselt muutvad tuumaelektrijaamade renoveerimistööd –, on direktiivi tähenduses „projekt“, mille suhtes tuleb üldjuhul ja sõltuvalt kontrollist, mida eelotsusetaotluse esitanud kohus peab läbi viima, korraldada enne nende meetmete vastuvõtmist keskkonnamõju hindamine. Seejuures ei ole tähtsust asjaolul, et nende meetmete elluviimisega kaasneb hilisemate aktide vastuvõtmine, nagu ühe tuumaelektrijaama puhul uue individuaalse loa väljastamine tööstuslikuks elektritootmiseks. Enne nende meetmete vastuvõtmist tuleb hinnata ka meetmetega lahutamatu seotud tööde keskkonnamõju, kui – ja seda peab kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus – tööde laad ja nende võimalik keskkonnamõju on selles staadiumis piisavalt identifitseeritavad.

2. Kuuenda küsimuse punkt d

- 95 Kuuenda küsimuse punktiga d palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas keskkonnamõju hindamise direktiivi artikli 2 lõiget 4 tuleb tõlgendada nii, et sellise projekti, nagu on vaidluse all põhikohtuasjas, võib asjassepuutuva liikmesriigi elektrivarustuskindlusega seotud põhjustel vabastada keskkonnamõju hindamisest.
- 96 Keskkonnamõju hindamise direktiivi artikli 2 lõike 4 esimese lõigu kohaselt võivad liikmesriigid erandjuhul teha teatava projekti puhul täieliku või osalise erandi direktiivi sätetest, ilma et see piiraks direktiivi artikli 7 kohaldamist, mis käsitleb sellise liikmesriigi kohustusi, kelle territooriumil kavatakse teostada projekti, mis tõenäoliselt avaldab olulist keskkonnamõju mõnes teises liikmesriigis.
- 97 Ehkki ei saa välistada, et liikmesriigi elektrivarustuskindluse tagamise vajadus võib olla keskkonnamõju hindamise direktiivi artikli 2 lõike 4 esimese taande tähenduses erandjuht, mis võib õigustada projekti vabastamist keskkonnamõju hindamisest, tuleb siiski märkida, et direktiivi artikli 2 lõike 4 teise taande punktid a–c panevad konkreetseid kohustused liikmesriikidele, kes soovivad sellise erandi teha.
- 98 Niisugusel juhul peavad liikmesriigid kontrollima, kas kohane oleks mõni muu hindamisviis, tegema asjaomasele üldsusele kättesaadavaks sellise hindamisviisi põhjal saadud teabe, teatama komisjonile enne loa andmist erandi tegemise põhjendused ja edastama talle vajaduse korral oma kodanikele kättesaadavaks tehtud teabe.
- 99 Nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 150 märkis, ei ole nende kohustuste puhul tegemist pelgalt formaalsusega, vaid tingimustega, mille eesmärk on tagada keskkonnamõju hindamise direktiivi eesmärkide täitmine võimalikult suurel määral.
- 100 Kuigi käesolevas asjas tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtul kontrollida, kas Belgia Kuningriik on need kohustused täitnud, võib juba nüüd tõdeda, et komisjoni kirjalikes seisukohtades märgitu kohaselt ei ole nimetatud liikmesriik teda sellise erandi tegemisest teavitanud.
- 101 Lisaks lubab keskkonnamõju hindamise direktiivi artikli 2 lõige 4 teha projekti puhul erandi keskkonnamõju hindamisest üksnes siis, kui liikmesriik suudab tõendada, et tema mainitud oht elektrivarustuskindlusele on mõistlikult tõenäoline ja projekt on kiireloomuline, millega võib põhjendada keskkonnamõju hindamise puudumist. Nagu käesoleva kohtuotsuse punktis 96 märgitud, ei piira sellise erandi kohaldamine direktiivi artikli 7 kohaldamist, mis käsitleb piiriülese mõjuga projektide hindamist.
- 102 Eeltoodut arvesse võttes tuleb kuuenda küsimuse punktile d vastata, et keskkonnamõju hindamise direktiivi artikli 2 lõiget 4 tuleb tõlgendada nii, et see lubab liikmesriigil sellise projekti puhul, nagu on vaidluse all põhikohtuasjas, teha elektrivarustuskindluse tagamiseks erandi keskkonnamõju hindamisest üksnes siis, kui liikmesriik tõendab, et oht elektrivarustuskindlusele on mõistlikult tõenäoline ja projekt on kiireloomuline, millega võib põhjendada keskkonnamõju hindamise puudumist, tingimusel et järgitakse selle direktiivi artikli 2 lõike 4 teise lõigu punktides a–c ette nähtud kohustusi. Selline erandi võimalus ei piira siiski kohustusi, mis on liikmesriigil direktiivi artikli 7 alusel.

3. Seitsmes küsimus

- 103 Seitsmenda küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas keskkonnamõju hindamise direktiivi artikli 1 lõiget 4 tuleb tõlgendada nii, et selline riigisisene õigusakt, nagu on vaidluse all põhikohtuasjas, on selle sätte tähenduses konkreetne riigisisene õigusakt, mis on direktiivi kohaldamisalast selle sätte alusel välja jäetud.

- 104 Seoses sellega tuleb meeles pidada, et keskkonnamõju hindamise direktiivi artikli 1 lõige 4, mis on võtnud üle direktiivi 85/337 artikli 1 lõike 5 sisu, seab keskkonnamõju hindamise direktiivi kohaldamisalast projekti väljajätmise sõltuvusse sellest, et oleks täidetud kaks tingimust.
- 105 Esimene tingimus nõuab, et projekt oleks vastu võetud konkreetse riigisisese õigusaktiga, millel on samad tunnused kui teostusloal. See õigusakt peab eelkõige andma arendajale õiguse projekt teostada (vt selle kohta 16. veebruari 2012. aasta kohtuotsus *Solvay jt*, C-182/10, EU:C:2012:82, punkt 32 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 106 Lisaks tuleb vastu võtta projekti üksikasjad ehk määratleda projekt piisavalt täpselt ja lõplikult, nii et projekti käsitlev õigusakt hõlmab nagu teostuslubagi kõiki keskkonnamõju hindamise seisukohast olulisi projekti osi, mida seadusandja on arvesse võtnud. Õigusaktist peab seega selguma, et keskkonnamõju hindamise direktiivi eesmärgid on asjaomase projektiga seoses täidetud (vt selle kohta 16. veebruari 2012. aasta kohtuotsus *Solvay jt*, C-182/10, EU:C:2012:82, punkt 33 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 107 Sellest tuleneb, et projekti üksikasju ei saa pidada keskkonnamõju hindamise direktiivi artikli 1 lõike 4 tähenduses õigusaktiga vastuvõetuks, kui see akt ei hõlma asjaolusid, mis on vajalikud projekti keskkonnamõju hindamiseks, või kui arendajale projekti teostamise õiguse andmiseks on vaja vastu võtta muid akte (vt selle kohta 16. veebruari 2012. aasta kohtuotsus *Solvay jt*, C-182/10, EU:C:2012:82, punkt 34 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 108 Keskkonnamõju hindamise direktiivi artikli 1 lõikes 4 ette nähtud teine tingimus nõuab, et direktiivi eesmärgid, sealhulgas teabe andmine, saavutataks seadusandliku tegevuse kaudu. Direktiivi artikli 2 lõikest 1 tuleneb nimelt, et direktiivi põhieesmärk on tagada, et enne teostusloa andmist hinnatakse nende projektide keskkonnamõju, mis eelkõige oma laadi, mahu või asukoha tõttu võivad keskkonda oluliselt mõjutada (vt selle kohta 16. veebruari 2012. aasta kohtuotsus *Solvay jt*, C-182/10, EU:C:2012:82, punkt 35 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 109 Järelikult peab seadusandjal olema projekti vastuvõtmisel piisavalt teavet. Selle kohta nähtub keskkonnamõju hindamise direktiivi artikli 5 lõikest 3, et arendaja esitatav teave peab sisaldama vähemalt projekti kirjeldust, mis sisaldab teavet projekti koha, laadi ja mahu kohta; olulise kahjuliku mõju vältimiseks, vähendamiseks ja võimaluse korral kõrvaldamiseks ettenähtud meetmete kirjeldust; andmeid, mida on vaja nende põhimõtete piiritlemiseks ja hindamiseks, mida projekt keskkonnale tõenäoliselt avaldab; lühikirjeldust muudest peamistest lahendusvõimalustest, mida arendaja on uurinud, ja sellise valiku peamisi põhjusi, võttes arvesse keskkonnamõju; ning sellise teabe üldarusaadavat kokkuvõtet (vt selle kohta 18. oktoobri 2011. aasta kohtuotsus *Boxus jt*, C-128/09–C-131/09, C-134/09 ja C-135/09, EU:C:2011:667, punkt 43, ning 16. veebruari 2012. aasta kohtuotsus *Solvay jt*, C-182/10, EU:C:2012:82, punkt 37).
- 110 Käesolevas asjas tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtul kontrollida, kas need tingimused on täidetud, võttes arvesse nii vastuvõetud õigusakti sisu kui ka kogu seadusandlikku menetlust, mis viis akti vastuvõtmiseni, eelkõige ettevalmistavaid materjale ja parlamendi arutelusid (vt selle kohta 18. oktoobri 2011. aasta kohtuotsus *Boxus jt*, C-128/09–C-131/09, C-134/09 ja C-135/09, EU:C:2011:667, punkt 47, ning 16. veebruari 2012. aasta kohtuotsus *Solvay jt*, C-182/10, EU:C:2012:82, punkt 41).
- 111 Euroopa Kohtule esitatud teabe põhjal näib siiski, et nii see ei olnud.
- 112 Kuigi eelotsusetaotluse esitanud kohus mainib 28. juuni 2015. aasta seaduse vastuvõtmisele eelnenud uuringuid ja ärakuulamisi, ei nähtu Euroopa Kohtu käsutuses olevast toimikust, et riigi seadusandjale oleks olnud teada käesoleva kohtuotsuse punktis 109 nimetatud teave nii põhikohtuasjas vaidlusaluste meetmete kui ka nende meetmetega lahutamatuult seotud tööde osas, mille kohta leiti kuuenda küsimuse punktidele a–c antud vastuse raames, et tegemist on ühe ja sama projektiga.

- 113 Nagu nähtub eelkõige käesoleva kohtuotsuse punktist 91, võib selline seadus nagu 28. juuni 2015. aasta seadus kujutada endast kõigest põhikohtuasjas kõne all olevale projektile teostusloa andmise menetluse esimest etappi sellega kaasnevate töödega seoses, mis tähendab, et see seadus ei vasta ka ühele tingimustest, mille täitmine on nõutav, et sellega seotud projekti saaks keskkonnamõju hindamise direktiivi kohaldamisalast selle direktiivi artikli 1 lõike 4 alusel välja jätta, st tingimusele, et projekti üksikasjad võetakse vastu konkreetse õigusaktiga.
- 114 Eeltoodud arvesse võttes tuleb seitsmendale küsimusele vastata, et keskkonnamõju hindamise direktiivi artikli 1 lõiget 4 tuleb tõlgendada nii, et selline riigisisene õigusakt, nagu on vaidluse all põhikohtuasjas, ei ole selle sätte tähenduses konkreetne riigisisene õigusakt, mis on direktiivi kohaldamisalast selle sätte alusel välja jäetud.

B. Kaheksas küsimus, mis käsitleb elupaikade direktiivi

1. Kaheksanda küsimuse punktid a–c

- 115 Kaheksanda küsimuse punktidega a–c palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas elupaikade direktiivi artikli 6 lõiget 3 koostoimes linnudirektiivi artiklitega 3 ja 4 ning vajaduse korral keskkonnamõju hindamise direktiivist lähtudes tuleb tõlgendada nii, et sellised meetmed, nagu on vaidluse all põhikohtuasjas, kujutavad endast – võttes arvesse renoveerimistöid ja kehtivate ohutusstandarditega vastavusse viimist – kava või projekti, mille hindamine on vajalik elupaikade direktiivi artikli 6 lõike 3 alusel, ning kas vajalikuks osutumise korral tuleb hindamine läbi viia enne, kui seadusandja on need meetmed vastu võtnud. Eelotsusetaotluse esitanud kohus küsib samuti, kas sellega seoses tuleb teha vahet sõltuvalt sellest, kas need meetmed on suunatud ühele või teisele põhikohtuasjas kõne all olevale elektrijaamale, võttes arvesse, et ühe puhul neist on vaja hiljem vastu võtta rakendusakte, näiteks anda välja uus individuaalne tööstusliku elektritootmise luba.

a) Sissejuhatavad märkused

- 116 Elupaikade direktiivi artikkel 6 paneb liikmesriikidele rea kohustusi ning näeb ette konkreetsed menetlused, mille eesmärk on – nagu nähtub selle direktiivi artikli 2 lõikest 2 – ühenduse tähtsusega looduslike elupaikade ning looduslike looma- ja taimeliikide soodsa kaitsestaatuse säilitamine või vajaduse korral taastamine, et saavutada selle direktiivi üldisem eesmärk tagada direktiivi alusel kaitstavate alade puhul keskkonnakaitse kõrge tase (vt selle kohta 17. aprilli 2018. aasta kohtuotsus komisjon vs. Poola (Białowieża mets), C-441/17, EU:C:2018:255, punkt 106 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 117 Elupaikade direktiivi artikli 6 lõige 3 näeb ette hindamismenetluse, mille eesmärk on eelneva kontrolli kaudu tagada, et kavale või projektile, mis ei ole otseselt seotud asjaomase ala kaitsekorraldusega või ei ole selleks otseselt vajalik, kuid mis tõenäoliselt avaldab alale olulist mõju, antakse luba vaid siis, kui see ei avalda asjaomase ala terviklikkusele negatiivset mõju (17. aprilli 2018. aasta kohtuotsus komisjon vs. Poola (Białowieża mets), C-441/17, EU:C:2018:255, punkt 108 ja seal viidatud kohtupraktika, ning 25. juuli 2018. aasta kohtuotsus Grace ja Sweetman, C-164/17, EU:C:2018:593, punkt 38).
- 118 Direktiivi artikli 6 lõige 3 eristab selles ette nähtud hindamismenetluse kahte etappi.
- 119 Esimeses etapis, mida peetakse silmas selle sätte esimeses lauses, peavad liikmesriigid asjakohaselt hindama kava või projekti mõju kaitsealale, kui on tõenäoline, et asjaomane kava või projekt avaldab alale olulist mõju. Teises etapis, mida peetakse silmas selle sätte teises lauses ning mis toimub pärast keskkonnamõju asjakohast hindamist, võib sellisele kavale või projektile anda loa üksnes tingimusel, et

see ei avalda asjaomase ala terviklikkusele negatiivset mõju; seejuures tuleb arvestada selle direktiivi artikli 6 lõike 4 sätetega (25. juuli 2018. aasta kohtuotsus *Grace ja Sweetman*, C-164/17, EU:C:2018:593, punkt 32).

120 Kava või projekti keskkonnamõju asjakohane hindamine tähendab, et enne kava või projekti heakskiitmist tuleb asjaomase valdkonna usaldusväärseimatest teadusandmetest lähtudes teha kindlaks kõik kava või projekti aspektid, mis eraldi või koos muude kavade või projektidega võivad avaldada mõju kaitseala kaitse-eesmärkidele. Pädevad liikmesriigi ametiasutused annavad tegevuseks loa vaid siis, kui nad on kindlad, et see tegevus ei avalda negatiivset mõju kaitseala terviklikkusele. Nii on see juhul, kui teaduslikust seisukohast ei ole mingisugust põhjendatud kahtlust sellise mõju puudumise osas (7. novembri 2018. aasta kohtuotsus *Holohan jt.*, C-461/17, EU:C:2018:883, punkt 33 ja seal viidatud kohtupraktika).

121 Veel tuleb märkida, et erikaitsealadeks klassifitseeritud alade puhul asendavad elupaikade direktiivi artikli 6 lõikest 3 tulenevad kohustused selle direktiivi artikli 7 kohaselt linnudirektiivi artikli 4 lõike 4 esimesest lausest tulenevad kohustused alates ala linnudirektiivi kohasest klassifitseerimisest, kui viimane kuupäev on hilisem elupaikade direktiivi kohaldamise kuupäevast (17. aprilli 2018. aasta kohtuotsus komisjon *vs. Poola (Białowieża mets)*, C-441/17, EU:C:2018:255, punkt 109 ja seal viidatud kohtupraktika, ning 25. juuli 2018. aasta kohtuotsus *Grace ja Sweetman*, C-164/17, EU:C:2018:593, punkt 27).

b) Mõiste „projekt“ elupaikade direktiivi tähenduses

122 Kuna elupaikade direktiivis ei ole mõistet „projekt“ selle direktiivi artikli 6 lõike 3 tähenduses määratletud, tuleb kõigepealt arvesse võtta mõistet „projekt“ keskkonnamõju hindamise direktiivi artikli 1 lõike 2 punkti a tähenduses (vt selle kohta 7. septembri 2004. aasta kohtuotsus *Waddenvereniging ja Vogelbeschermingsvereniging*, C-127/02, EU:C:2004:482, punktid 23, 24 ja 26; 14. jaanuari 2010. aasta kohtuotsus *Stadt Papenburg*, C-226/08, EU:C:2010:10, punkt 38; 17. juuli 2014. aasta kohtuotsus komisjon *vs. Kreeka*, C-600/12, ei avaldata, EU:C:2014:2086, punkt 75, ning 7. novembri 2018. aasta kohtuotsus *Coöperatie Mobilisation for the Environment jt*, C-293/17 ja C-294/17, EU:C:2018:882, punkt 60).

123 Lisaks on Euroopa Kohus juba otsustanud, et kui tegevus kuulub keskkonnamõju hindamise direktiivi kohaldamisalasse, siis peab ta seda enam kuuluma elupaikade direktiivi kohaldamisalasse (7. novembri 2018. aasta kohtuotsus *Coöperatie Mobilisation for the Environment jt*, C-293/17 ja C-294/17, EU:C:2018:882, punkt 65).

124 Sellest järeldub, et kui tegevust käsitatakse „projektina“ keskkonnamõju hindamise direktiivi tähenduses, siis võib seda ka pidada „projektiks“ elupaikade direktiivi tähenduses (7. novembri 2018. aasta kohtuotsus *Coöperatie Mobilisation for the Environment jt*, C-293/17 ja C-294/17, EU:C:2018:882, punkt 66).

125 Arvestades kuuenda küsimuse punktidele a–c antud vastust, tuleb asuda seisukohale, et sellised meetmed, nagu on vaidluse all põhikohtuasjas, on koos nendega lahutamatu seotud töödega elupaikade direktiivi tähenduses projekt.

126 Vaidlust ei ole selle üle, et põhikohtuasjas kõne all olev projekt ei ole kaitseala kaitsekorraldusega seotud ega selleks vajalik.

127 Olgu lisatud, et asjaolu, et korduv tegevus oli riigisisese õiguse alusel lubatud enne elupaikade direktiivi jõustumist, ei ole iseenesest takistuseks, et sellist tegevust ei võiks iga hilisema sekkumise korral käsitada kõnealuse direktiivi tähenduses eraldi projektina, sest vastasel juhul tekiks oht, et selle tegevuse tagajärgede suhtes alale jäetaksegi läbi viimata eelnev mõjuhindamine (vt selle kohta

14. jaanuari 2010. aasta kohtuotsus Stadt Papenburg, C-226/08, EU:C:2010:10, punkt 41, ning 7. novembri 2018. aasta kohtuotsus Coöperatie Mobilisation for the Environment jt, C-293/17 ja C-294/17, EU:C:2018:882, punkt 77).
- 128 Selleks on vaja hinnata, kas eelkõige tegevuse korduvust, laadi ja selle teostamise tingimusi arvestades tuleb teatud tegevusi vaadelda üheainsa tegevusena ja kas neid võib käsitada ühe ja sama projektina elupaikade direktiivi artikli 6 lõike 3 tähenduses (vt selle kohta 14. jaanuari 2010. aasta kohtuotsus Stadt Papenburg, C-226/08, EU:C:2010:10, punkt 47, ning 7. novembri 2018. aasta kohtuotsus Coöperatie Mobilisation for the Environment jt, C-293/17 ja C-294/17, EU:C:2018:882, punkt 78).
- 129 Nii ei ole see juhul, kui sama tegevust ei jätkata eelkõige samades kohtades ja samal viisil (7. novembri 2018. aasta kohtuotsus Coöperatie Mobilisation for the Environment jt, C-293/17 ja C-294/17, EU:C:2018:882, punkt 83).
- 130 Kuigi käesoleval juhul oli Doel 1 ja Doel 2 tuumaelektrijaamadele antud tööstusliku elektritootmise tähtajatu luba enne elupaikade direktiivi jõustumist, piiras 31. jaanuari 2003. aasta seadus siiski seda tegevusaega 40 aastani ehk kuni 15. veebruarini 2015 Doel 1 tuumaelektrijaama puhul ja kuni 1. detsembrini 2015 Doel 2 tuumaelektrijaama puhul. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul muudeti seda seadusandlikku valikut põhikohtuasjas vaidlusaluste meetmetega, mistõttu tuli üks neist kahest tuumaelektrijaamast taaskäivitada.
- 131 Vaidlust ei ole ka selle üle, et nende meetmete rakendamisel ei toimu tööstuslik elektritootmine neis kahes tuumaelektrijaamas samal viisil kui algselt lubati, mis on tingitud juba teaduse arengust ja kohaldatavatest uutest ohutusstandarditest, kusjuures nende ohutusstandardite tõttu on – nagu käesoleva otsuse punktides 64–66 märgitud – põhjendatud teha suuremahulisi renoveerimistöid. Lisaks nähtub eelotsusetaotlusest, et pärast elupaikade direktiivi jõustumist anti nende tuumaelektrijaamade käitajale elektritootmislubade jaamade võimsuse suurendamise tõttu.
- 132 Sellest järeldub, et sellised meetmed, nagu on vaidluse all põhikohtuasjas, kujutavad koos nendega lahutamatu seotud töödega endast eraldi projekti, mille suhtes kohaldatakse elupaikade direktiivi artikli 6 lõikes 3 ette nähtud hindamiseskirju.
- 133 Seejuures ei ole tähtsust asjaolul, et asutus, kes on pädev andma kavale või projektile loa, on riigi seadusandja. Erinevalt keskkonnamõju hindamise direktiivis sätestatust ei või elupaikade direktiivi artikli 6 lõikes 3 sätestatud hindamisest teha erandit põhjendusel, et kavale või projektile luba andma pädev asutus on seadusandja (vt selle kohta 16. veebruari 2012. aasta kohtuotsus Solvay jt, C-182/10, EU:C:2012:82, punkt 69).

c) Kaitseala olulise mõjutamise oht

- 134 Euroopa Kohtu praktikast tuleneb, et elupaikade direktiivi artikli 6 lõikes 3 sätestatud nõude suhtes asjakohaselt hinnata kava või projekti keskkonnamõju kehtib tingimus, et on olemas asjaomase ala olulise mõjutamise võimalus või oht. Eelkõige ettevaatuspõhimõtet arvesse võttes tuleb sellist ohtu pidada olemasolevaks, kui valdkonna usaldusväärseimatest teadusandmetest lähtudes ei saa välistada, et kaval või projektil võib olla mõju selle ala kaitse-eesmärkidele. Ohtu hinnates tuleb võtta eelkõige arvesse sellise kava või projektiga seotud ala eriomaseid keskkonnatunnuseid ja -tingimusi (vt selle kohta 17. aprilli 2018. aasta kohtuotsus komisjon vs. Poola (Białowieża mets), C-441/17, EU:C:2018:255, punktid 111 ja 112 ning seal viidatud kohtupraktika).
- 135 Nagu käesoleval juhul nähtub 28. juuni 2015. aasta seadusega seotud ettevalmistavate parlamendimaterjalide väljavõtetest, mis on ära toodud eelotsusetaotluses, ja nagu märkis ka kohtujurist oma ettepaneku punktides 24–26, piirneb põhikohtuasjas vaidlusaluste meetmete objektiks

olevate Schelde äärsete tuumaelektrijaamade asukoht elupaikade direktiivi ja linnudirektiivi tähenduses kaitsealadega, mis on moodustatud eeskätt kaitsealuste kalaliikide ja selles jões elavate sõõrsuude kaitseks.

- 136 Seoses sellega tuleb märkida, et asjaolu, et projekt paikneb väljaspool Natura 2000 ala, ei vabasta elupaikade direktiivi artikli 6 lõikes 3 sätestatud nõuete järgimisest (vt selle kohta 10. jaanuari 2006. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Saksamaa, C-98/03, EU:C:2006:3, punktid 44 ja 51, ning 26. aprilli 2017. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Saksamaa, C-142/16, EU:C:2017:301, punkt 29).
- 137 Käesoleval juhul võib põhikohtuasjas kõne all olev projekt nii sellega kaasnevate tööde mahust kui ka sellega kavandatud kahes tuumaelektrijaamas tööstusliku elektritootmise pikendamise kestusest tingitult ilmselt kahjustada läheduses paiknevate kaitsealade kaitse-eesmärke juba ainuüksi nende jaamade käitamise viisi tõttu, eelkõige kõrval asuvast jõest jahutussüsteemi tarbeks suurte veekoguste võtmise ja nende veekoguste jõkke laskmise tõttu, aga ka sellega kaasneva suurõnnetuse ohu tõttu (vt analoogia alusel 10. jaanuari 2006. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Saksamaa, C-98/03, EU:C:2006:3, punkt 44, ning 26. aprilli 2017. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Saksamaa, C-142/16, EU:C:2017:301, punkt 30), ilma et oleks vaja eristada kummagi tuumaelektrijaama olukorda.
- 138 Järelikult võib selline projekt, nagu on kõne all põhikohtuasjas, avaldada olulist mõju kaitsealadele elupaikade direktiivi artikli 6 lõike 3 tähenduses.
- 139 Eeltoodust tuleneb, et elupaikade direktiivi artikli 6 lõiget 3 tuleb tõlgendada nii, et sellised meetmed, nagu on vaidluse all põhikohtuasjas, kujutavad koos nendega lahutamatu seotud töödega endast projekti, mille mõju asjaomasele alale on selle direktiivi kohaselt vaja asjakohaselt hinnata, ilma et oleks vaja eristada, kumma tuumaelektrijaamaga on need meetmed seotud.

d) Aeg, millal hindamine peab toimuma

- 140 Elupaikade direktiivi artikli 6 lõike 3 teises lauses on täpsustatud, et pärast asjakohase hindamise läbiviimist annavad pädevad asutused projektile nõusoleku alles pärast seda, kui nad on kindlaks teinud, et see ei avalda asjaomasele alale terviklikkusele negatiivset mõju, ja teevad seda vajaduse korral pärast avaliku arvamuse saamist.
- 141 Sellest järeldub, et niisugune hindamine peab tingimata toimuma enne nõusoleku andmist.
- 142 Elupaikade direktiivis ei ole küll määratletud tingimusi, mille korral annavad ametiasutused konkreetsele projektile direktiivi artikli 6 lõike 3 kohaselt „nõusoleku“, kuid nende tähenduse määratlemiseks on asjakohane keskkonnamõju hindamise direktiivi artikli 1 lõike 2 punktis c sisalduv mõiste „teostusluba“.
- 143 Analoogia alusel sellega, mida on Euroopa Kohus otsustanud keskkonnamõju hindamise direktiivi kohta juhul, kui riigisisene õigus näeb ette mitmeetapilise loamenetluse, tuleb asuda seisukohale, et elupaikade direktiivi artikli 6 lõikes 3 nõutud hindamine peab üldjuhul toimuma niipea, kui on piisavalt identifitseeritud kõik tagajärjed, mida asjaomane projekt võib kaitsealale avaldada.
- 144 Sellest tulenevalt, ning põhjustel, mis sarnanevad käesoleva kohtuotsuse punktides 87–91 esitatud põhjustega, on sellisel riigisisel õigusaktil nagu 28. juuni 2015. aasta seadusel samad tunnused nagu projektile antud ametiasutuste nõusolekul elupaikade direktiivi artikli 6 lõike 3 tähenduses, ning asjaoluga, et selle projekti elluviimine eeldab hilisemate aktide vastuvõtmist, nagu neist kahest tuumaelektrijaamast ühe puhul uue individuaalse loa väljastamist tööstuslikuks elektritootmiseks, ei saa põhjendada seda, et enne kõnealuse õigusakti vastuvõtmist ei hinnatud asjakohaselt selle projekti mõju. Mis puudutab põhikohtuasjas vaidlusaluste meetmetega lahutamatu seotud töid, siis tuleb

projektile loa andmise menetluse selles etapis nende puhul hinnata, kas nende tööde laad ja võimalik mõju kaitsealadele on piisavalt identifitseeritav, ning selle kontrollimine on eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne.

145 Eeltoodut arvestades tuleb kaheksanda küsimuse punktidele a–c vastata, et elupaikade direktiivi artikli 6 lõiget 3 tuleb tõlgendada nii, et sellised meetmed, nagu on vaidluse all põhikohtuasjas, kujutavad koos renoveerimistöodega ja kehtivate ohutusstandarditega vastavusse viimisega endast projekti, mille mõju asjaomastele kaitsealadele tuleb asjakohaselt hinnata. Neid meetmeid tuleb niimoodi hinnata enne seda, kui seadusandja need vastu võtab. Seejuures ei ole tähtsust asjaolul, et nende meetmete elluviimisega kaasneb hilisemate aktide vastuvõtmine, nagu ühe tuumaelektrijaama puhul uue individuaalse loa väljastamine tööstuslikuks elektritootmiseks. Enne nende meetmete vastuvõtmist tuleb hinnata ka meetmetega lahutamatu seotud tööde keskkonnamõju, kui – ja seda peab kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus – tööde laad ja nende võimalik mõju kaitsealadele on selles staadiumis piisavalt identifitseeritavad.

2. Kaheksanda küsimuse punkt d

146 Kaheksanda küsimuse punktiga d palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas elupaikade direktiivi artikli 6 lõiget 4 tuleb tõlgendada nii, et liikmesriigi elektrivarustuskindluse tagamise eesmärk kujutab endast üldiste huvide seisukohast eriti mõjuvat põhjust selle sätte tähenduses.

147 Elupaikade direktiivi artikli 6 lõiget 4 kui erandit artikli 6 lõike 3 teises lauses kehtestatud loa andmise kriteeriumist tuleb tõlgendada kitsalt ning seda on võimalik kohaldada üksnes pärast seda, kui kava või projekti mõju on vastavalt nimetatud lõikes 3 sätestatule analüüsitud (17. aprilli 2018. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Poola (Białowieża mets), C-441/17, EU:C:2018:255, punkt 189 ja seal viidatud kohtupraktika).

148 Elupaikade direktiivi artikli 6 lõike 4 esimene lõik näeb nimelt ette, et kui hoolimata selle direktiivi artikli 6 lõike 3 esimesele lausele vastava hindamise negatiivsetest järeldustest tuleb kava või projekt üldiste huvide seisukohast eriti mõjuvatel põhjustel, sealhulgas sotsiaalsetel või majanduslikel põhjustel, ja alternatiivsete lahenduste puudumisel siiski ellu viia, peab liikmesriik võtma kõik vajalikud asendusmeetmed, et tagada Natura 2000 võrgustiku üldise sidususe kaitse (vt selle kohta 20. septembri 2007. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Itaalia, C-304/05, EU:C:2007:532, punkt 81, ja 17. aprilli 2018. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Poola (Białowieża mets), C-441/17, EU:C:2018:255, punkt 190).

149 Kui asjaomasel alal esineb esmatähtsaid looduslikke elupaigatüüpe või esmatähtsaid liike, näeb elupaikade direktiivi artikli 6 lõike 4 teine lõik ette, et kaaluda võib ainult neid seisukohti, mis on seotud rahva tervise või avaliku julgeolekuga, esmatähtsate soodsate tagajärgedega keskkonnale või komisjoni arvamuse kohaselt muude üldiste huvide seisukohast eriti mõjuvate põhjustega.

150 Teadlikkus kava või projekti tagajärgedest seoses asjaomase ala kaitse-eesmärkidega on elupaikade direktiivi artikli 6 lõike 4 kohaldamise vältimatu eeldus, sest niisuguse teabe puudumise korral ei saa hinnata ühtki selle erandsätte kohaldamise tingimust. Võimalike üldiste huvide seisukohast eriti mõjuvate põhjuste ja vähem kahjustavate alternatiivide olemasolu analüüs nõuab nimelt nende ning asjaomase kava või projektiga alale põhjustatavate kahjustuste kaalumist. Selleks et määrata kindlaks, millist laadi peavad olema võimalikud asendusmeetmed, peavad asjaomasele alale põhjustatavad kahjustused olema täpselt kindlaks tehtud (20. septembri 2007. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Itaalia, C-304/05, EU:C:2007:532, punkt 83, ja 17. aprilli 2018. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Poola (Białowieża mets), C-441/17, EU:C:2018:255, punkt 191 ja seal viidatud kohtupraktika).

- 151 Käesoleval juhul nähtub eelotsusetaotlusest, et kaheksanda küsimuse punkt d põhineb eeldusel, et põhikohtuasjas vaidlusaluste meetmete vastuvõtmise menetluse raames läbi viidud uuringud ja ärakuulamised on võimaldanud korraldada elupaikade direktiivi artikli 6 lõikes 3 sätestatud nõuetele vastava hindamise.
- 152 Siiski tuleb – jättes kõrvale asjaolu, et Euroopa Kohtule esitatud toimikust ei nähtu, et need uuringud ja ärakuulamised oleksid võimaldanud korraldada keskkonnamõju hindamise, mis vastab keskkonnamõju hindamise direktiivi nõuetele – eelotsusetaotluse esitanud kohtul igal juhul kontrollida, kas sellist hindamist võib käsitada ka elupaikade direktiivi nõuetele vastavana (vt analoogia alusel 22. septembri 2011. aasta kohtuotsus Valčiukienė jt, C-295/10, EU:C:2011:608, punkt 62, ning 10. septembri 2015. aasta kohtuotsus Dimos Kropias Attikis, C-473/14, EU:C:2015:582, punkt 58).
- 153 Et see nii oleks, on eeskätt vaja, nagu käesoleva kohtuotsuse punktis 120 märgitud, et selle valdkonna parimatest teadussaavutustest lähtudes oleksid kindlaks tehtud kõik kava või projekti aspektid, mis eraldi või koostöös muude kavade või projektidega võivad avaldada mõju asjaomaste kaitsealade kaitse-eesmärkidele (vt selle kohta 17. aprilli 2018. aasta kohtuotsus komisjon vs. Poola (Białowieża mets), C-441/17, EU:C:2018:255, punkt 113 ja seal viidatud kohtupraktika, ning 25. juuli 2018. aasta kohtuotsus Grace ja Sweetman, C-164/17, EU:C:2018:593, punkt 40).
- 154 Samuti on eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne vajaduse korral kontrollida, kas põhikohtuasjas vaidlusaluste meetmete vastuvõtmise menetluse raames läbi viidud uuringud ja ärakuulamised on andnud alust negatiivseteks järeldusteks, sest vastasel juhul ei tule elupaikade direktiivi artikli 6 lõiget 4 kohaldada.
- 155 Mis puudutab küsimust, kas liikmesriigi elektrivarustuskindluse tagamise eesmärk kujutab endast üldiste huvide seisukohast eriti mõjuvat põhjust elupaikade direktiivi artikli 6 lõike 4 esimese lõigu tähenduses, siis tuleb märkida, et huvi, millega saab põhjendada kava või projekti elluviimist, peab olema ühtaegu „üldine“ ja „eriti mõjuv“, mis tähendab, et selline huvi on nii kaalukas, et seda saab võrrelda direktiiviga taotletava looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku – sh linnustiku – ja taimestiku kaitse eesmärgiga (11. septembri 2012. aasta kohtuotsus Nomarchiaki Aftodioikisi Aitoloakarnanias jt, C-43/10, EU:C:2012:560, punkt 121).
- 156 Selle kohta olgu märgitud, et ELTL artikli 194 lõike 1 punktis b on Euroopa Liidu energiapoliitika ühe põhieesmärgina nimetatud energiaga varustamise kindlust liidus (7. septembri 2016. aasta kohtuotsus ANODE, C-121/15, EU:C:2016:637, punkt 48).
- 157 Eesmärk tagada liikmesriigis igal ajal elektrivarustuskindlus vastab igal juhul käesoleva kohtuotsuse punktis 155 nimetatud tingimustele.
- 158 Siiski juhul, kui kaitsealal, mida projekt võib mõjutada, esineb esmatähtsaid looduslikke elupaigatüüpe või esmatähtsaid liike elupaikade direktiivi tähenduses, saab üksnes vajadus kõrvaldada asjassepuutuva liikmesriigi tegelik ja tõsine elektrivarustuse katkemise oht kujutada sellistel asjaoludel nagu põhikohtuasjas endast avaliku julgeolekuga seotud põhjust, millega võib direktiivi artikli 6 lõike 4 teise lõigu alusel põhjendada projekti elluviimist.
- 159 Järelikult tuleb kaheksanda küsimuse punktile d vastata, et elupaikade direktiivi artikli 6 lõike 4 esimest lõiku tuleb tõlgendada nii, et eesmärk tagada igal ajal liikmesriigi elektrivarustuskindlus kujutab endast üldiste huvide seisukohast eriti mõjuvat põhjust selle sätte tähenduses. Direktiivi artikli 6 lõike 4 teist lõiku tuleb tõlgendada nii, et juhul, kui kaitsealal, mida projekt võib mõjutada, esineb esmatähtsaid looduslikke elupaigatüüpe või esmatähtsaid liike – ja seda peab kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus –, saab üksnes vajadus kõrvaldada asjassepuutuva liikmesriigi tegelik ja tõsine elektrivarustuse katkemise oht kujutada sellistel asjaoludel nagu põhikohtuasjas endast avaliku julgeolekuga seotud põhjust selle sätte tähenduses.

C. Esimene kuni kolmas küsimus, mis käsitlevad Espoo konventsiooni

- 160 Esimese kuni kolmanda küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas Espoo konventsiooni tuleb tõlgendada nii, et selliste meetmete suhtes nagu põhikohtuasjas vaidlusalused meetmed tuleb läbi viia konventsioonis ette nähtud keskkonnamõju hindamine.
- 161 Käesoleva otsuse punktis 93 on aga märgitud, et sellised meetmed, nagu on vaidluse all põhikohtuasjas, on osa projektist, mis tõenäoliselt avaldab olulist keskkonnamõju mõnes teises liikmesriigis ja mille suhtes tuleb kohaldada piiriülese keskkonnamõju hindamise menetlust kooskõlas keskkonnamõju hindamise direktiivi – mis võtab, nagu on märgitud selle põhjenduses 15, arvesse Espoo konventsioonist tulenevaid nõudeid – artikliga 7.
- 162 Selles kontekstis ei ole seega vaja vastata esimesele kuni kolmandale küsimusele, mis käsitlevad Espoo konventsiooni.

D. Neljas ja viies küsimus, mis käsitlevad Århusi konventsiooni

- 163 Neljanda ja viienda küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas Århusi konventsiooni artiklit 6 tuleb tõlgendada nii, et selles ette nähtud üldsuse osalemise nõudeid kohaldatakse sellistele meetmetele nagu põhikohtuasjas vaidlusalused meetmed.
- 164 Eelotsusetaotlusest nähtub, et Cour constitutionnelle (Belgia konstitutsioonikohus) esitab need küsimused seoses kahtlusega, kas nende meetmete suhtes on kohaldatav keskkonnamõju hindamise direktiiv, mis – nagu nähtub eelkõige selle põhjendustest 18–20 – võtab arvesse Århusi konventsiooni sätteid.
- 165 Kuuendale ja seitsmendale küsimusele antud vastustest nähtub aga, et sellised meetmed, nagu on vaidluse all põhikohtuasjas, kujutavad koos nendega lahutamatu seotud töödega endast projekti, mille keskkonnamõju tuleb enne projekti vastuvõtmist hinnata keskkonnamõju hindamise direktiivi alusel.
- 166 Seega ei ole vaja neljandale ja viiendale küsimusele vastata.

E. Üheksas küsimus, mis käsitleb põhikohtuasjas vaidlusaluse seaduse toime säilitamist

- 167 Üheksanda küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas liidu õigus võimaldab liikmesriigi kohtul säilitada selliste meetmete toime, nagu on vaidluse all põhikohtuasjas, ajavahemikuks, mida on vaja, et kõrvaldada nende võimalik õigusvastasus seoses keskkonnamõju hindamise direktiivi ja elupaikade direktiiviga.
- 168 Seoses sellega tuleb tõdeda, et keskkonnamõju hindamise direktiivi artikli 2 lõige 1 näeb ette selle sättega hõlmatud projektide eelneva hindamise kohustuse, samas kui elupaikade direktiiv näeb selle direktiivi artikli 6 lõike 3 alusel hindamisele kuuluvate projektide suhtes ette ka seda, et liikmesriigid võivad oma nõusoleku anda alles pärast seda, kui nad on kindlaks teinud, et puudub negatiivne mõju asjaomase ala terviklikkusele.
- 169 Sellegipoolest ei ole keskkonnamõju hindamise direktiivis ega elupaikade direktiivis täpsustatud, millised tagajärjed peaks nendes sätestatud kohustuste rikkumisele järgnema.
- 170 Liikmesriikidel on ELL artikli 4 lõikes 3 sätestatud lojaalse koostöö põhimõtte järgi kohustus kõrvaldada liidu õiguse rikkumise õigusvastased tagajärjed. Liikmesriigi pädevad asutused on seega kohustatud võtma oma pädevuse piires kõik vajalikud meetmed keskkonnamõju hindamata jätmise

heastamiseks, näiteks juba väljastatud loa ära võtma või selle kehtivuse peatama, et hindamine läbi viia (vt selle kohta 26. juuli 2017. aasta kohtuotsus *Comune di Corridonia* jt, C-196/16 et C-197/16, EU:C:2017:589, punkt 35 ja seal viidatud kohtupraktika).

- 171 Selline kohustus on ka liikmesriigi kohtul, kellele on esitatud kaebus sellist luba sisaldava riigisisese akti peale. Seoses sellega olgu märgitud, et niisugustele kaebustele kohaldatavad menetluseeskirjad kuuluvad vastavalt liikmesriikide menetlusautonoomia põhimõttele iga liikmesriigi sisesse õiguskorda, tingimusel et need ei ole ebasoodsamad sarnaseid riigisiseseid olukordi reguleerivatest eeskirjadest (võrdväarsuse põhimõte) ega muuda liidu õiguskorra alusel antud subjektiivsete õiguste kasutamist praktikas võimatuks või ülemäära raskeks (tõhususe põhimõte) (vt selle kohta 28. veebruari 2012. aasta kohtuotsus *Inter-Environnement Wallonie ja Terre wallonne*, C-41/11, EU:C:2012:103, punkt 45 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 172 Seetõttu peavad kohtud, kelle poole on niisuguses asjas pöördutud, võtma oma riigisisese õiguse alusel meetmeid, et peatada või tühistada sellisele projektile antud luba, mis on võetud vastu keskkonnamõju hindamise läbiviimise kohustust eirates (vt selle kohta 28. veebruari 2012. aasta kohtuotsus *Inter-Environnement Wallonie ja Terre wallonne*, C-41/11, EU:C:2012:103, punkt 46 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 173 Veel on Euroopa Kohus otsustanud, et liidu õigus ei takista seda, et liikmesriigi õigusnormid lubavad teatud juhtudel seadustada liidu õigusega vastuolus olevaid toiminguid või akte (26. juuli 2017. aasta kohtuotsus *Comune di Corridonia* jt, C-196/16 ja C-197/16, EU:C:2017:589, punkt 37 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 174 Seadustamise võimalus peab olema siiski allutatud tingimusele, et seeläbi ei anta huvitatud isikutele võimalust hiilida kõrvale liidu õiguse eeskirjade täitmisest või olla vabastatud nende täitmisest ning et selline võimalus on rakendatav vaid erandkorras (26. juuli 2017. aasta kohtuotsus *Comune di Corridonia* jt, C-196/16 ja C-197/16, EU:C:2017:589, punkt 38 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 175 Seega juhul, kui keskkonnamõju hindamise direktiivi kohaselt nõutav projekti keskkonnamõju hindamine on tegemata jäetud, peavad liikmesriigid küll kõrvaldama selle õigusvastased tagajärjed, kuid liidu õigusega ei ole vastuolus see, kui keskkonnamõju hindamine viiakse olukorra seadustamiseks läbi projekti elluviimise ajal või pärast projekti elluviimist, eeldusel et täidetud on kaks tingimust: esiteks, et riigisiseste õigusnormidega, mis seadustamist lubavad, ei anta huvitatud isikutele võimalust liidu õigusnormide täitmisest kõrvale hiilida või olla nende täitmisest vabastatud, ja teiseks, et olukorra seadustamiseks läbiviidav hindamine ei puuduta üksnes projekti tulevast keskkonnamõju, vaid võtab arvesse ka projekti elluviimisest alates avaldunud keskkonnamõju (vt selle kohta 26. juuli 2017. aasta kohtuotsus *Comune di Corridonia* jt, C-196/16 ja C-197/16, EU:C:2017:589, punkt 43, ning 28. veebruari 2018. aasta kohtuotsus *Comune di Castelbellino*, C-117/17, EU:C:2018:129, punkt 30).
- 176 Analoogia alusel tuleb tõdeda, et samade tingimuste täitmise korral ei ole niisugune seadustamine liidu õigusega vastuolus ka siis, kui ei ole tehtud projekti poolt kaitsealale avaldatava mõju eelnevat hindamist, mida nõuab elupaikade direktiivi artikli 6 lõige 3.
- 177 Olgu lisatud, et üksnes Euroopa Kohus võib erandlikel juhtudel ja õiguskindlusest tulenevatel ülekaalukatel põhjustel ajutiselt peatada välistava mõju, mis on liidu õiguse sättel sellega vastuolus oleva riigisisese õiguse suhtes. Kui liikmesriikide kohtutel oleks õigus kas või ainult ajutiselt anda riigisisestele sätetele esimus liidu õiguse ees, millega need sätted on vastuolus, kahjustaks see liidu õiguse ühetaolist kohaldamist (vt selle kohta 8. septembri 2010. aasta kohtuotsus *Winner Wetten*, C-409/06, EU:C:2010:503, punktid 66 ja 67, ning 28. juuli 2016. aasta kohtuotsus *Association France Nature Environnement*, C-379/15, EU:C:2016:603, punkt 33).

- 178 Ent Euroopa Kohus on 28. veebruari 2012. aasta kohtuotsuse Inter-Environnement Wallonie ja Terre wallonne (C-41/11, EU:C:2012:103) punktis 58 otsustanud, et liikmesriigi kohtul võib – nagu selle kohtuotsuse aluseks olnud kohtuasjas – keskkonnakaitsega seotud ülekaalukat põhjust arvestades ning selles kohtuotsuse täpsustatud tingimustel olla erandkorras lubatud kohaldada oma riigisisese õiguse sätet, mis võimaldab säilitada tühistatud riigisisese õigusakti teatava toime. Nimetatud kohtuotsusest nähtub seega, et Euroopa Kohus on soovinud anda iga üksikjuhtumi puhul eraldi ja erandlikel juhtudel liikmesriigi kohtule võimaluse muuta liidu õigusega vastuolus olevaks tunnistatud riigisisese õigusnormi tühistamise toimet Euroopa Kohtu praktikas seatud tingimusi järgides (vt selle kohta 28. juuli 2016. aasta kohtuotsus Association France Nature Environnement, C-379/15, EU:C:2016:603, punkt 34).
- 179 Vastavalt käesoleva otsuse punktis 177 viidatud kohtupraktikale on käesolevas asjas üksnes Euroopa Kohtu otsustada, millistel tingimustel võib olla põhjendatud erandkorras säilitada liikmesriigi elektrivarustuskindlusega seotud ülekaalukatel põhjustel selliste meetmete toime, nagu on vaidluse all põhikohtuasjas. Selliste riigisiseste meetmete toime säilitamist, mis on vastu võetud keskkonnamõju hindamise direktiivist ja elupaikade direktiivist tulenevaid kohustusi eirates, saab nimetatud põhjustega põhjendada vaid siis, kui meetmete tühistamise või nende toime peatamise korral oleks tegelik ja tõsine liikmesriigi elektrivarustuse katkemise oht, mida ei saa muude ja alternatiivsete vahenditega eeskätt siseturu raames kõrvaldada.
- 180 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne on hinnata, kas – võttes arvesse muid vahendeid ja alternatiive, mis on liikmesriigil, et tagada oma territooriumil elektrienergiaga varustamine – selles kohtus vaidlustatud meetmete toime erandkorras säilitamine on sellise ohu kõrvaldamise vajaduse tõttu põhjendatud.
- 181 Igal juhul võib selline toime säilitamine hõlmata üksnes ajavahemikku, mis on hädavajalik õigusvastasuse kõrvaldamiseks.
- 182 Eeltoodud arvesse võttes tuleb üheksandale küsimusele vastata, et liidu õigust tuleb tõlgendada nii, et liikmesriigi kohus võib, kui riigisisene õigus seda lubab, säilitada erandkorras selliste meetmete toime, nagu on vaidluse all põhikohtuasjas ja mis võeti vastu keskkonnamõju hindamise direktiivist ja elupaikade direktiivist tulenevaid kohustusi eirates, kui nende toime säilitamine on põhjendatud ülekaalukatel põhjustel, mis on seotud vajadusega kõrvaldada tegelik ja tõsine asjassepuutuva liikmesriigi elektrivarustuse katkemise oht, mida ei saa muude ja alternatiivsete vahenditega eeskätt siseturu raames kõrvaldada. Selline toime säilitamine võib hõlmata üksnes ajavahemikku, mis on hädavajalik õigusvastasuse kõrvaldamiseks.

IV. Kohtukulud

- 183 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamise ja seotud kulude, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (suurkoda) otsustab:

- 1. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. detsembri 2011. aasta direktiivi 2011/92/EL teatavate riiklike ja eraprojektide keskkonnamõju hindamise kohta artikli 1 lõike 2 punkti a esimest taanet, artikli 2 lõiget 1 ja artikli 4 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et suletud tuumaelektrijaama tööstusliku elektritootmise taaskäivitamine ligi kümneks aastaks, mille tulemusel lükatakse riigi seadusandja poolt algselt ette nähtud kuupäev jaama deaktiveerimiseks ja tema tegevuse lõpetamiseks kümne aasta võrra edasi ning ka seadusandja poolt algselt ette nähtud kuupäev tegutseva tuumaelektrijaama deaktiveerimiseks ja tööstusliku elektritootmise lõpetamiseks lükatakse kümne aasta võrra**

edasi – meetmed, millega kaasnevad objekte füüsiliselt muutvad tuumaelektrijaamade renoveerimistööd –, on direktiivi tähenduses „projekt“, mille suhtes tuleb üldjuhul ja sõltuvalt kontrollist, mida eelotsusetaotluse esitanud kohus peab läbi viima, korraldada enne nende meetmete vastuvõtmist keskkonnamõju hindamine. Seejuures ei ole tähtsust asjaolul, et nende meetmete elluviimisega kaasneb hilisemate aktide vastuvõtmine, nagu ühe tuumaelektrijaama puhul uue individuaalse loa väljastamine tööstuslikuks elektritootmiseks. Enne nende meetmete vastuvõtmist tuleb hinnata ka meetmetega lahutamatu seotud tööde keskkonnamõju, kui – ja seda peab kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus – tööde laad ja nende võimalik keskkonnamõju on selles staadiumis piisavalt identifitseeritavad.

2. Direktiivi 2011/92 artikli 2 lõiget 4 tuleb tõlgendada nii, et see lubab liikmesriigil sellise projekti puhul, nagu on vaidluse all põhikohtuasjas, teha elektrivarustuskindluse tagamiseks erandi keskkonnamõju hindamisest üksnes siis, kui liikmesriik tõendab, et oht elektrivarustuskindlusele on mõistlikult tõenäoline ja projekt on kiireloomuline, millega võib põhjendada keskkonnamõju hindamise puudumist, tingimusel et järgitakse selle direktiivi artikli 2 lõike 4 teise lõigu punktides a–c ette nähtud kohustusi. Selline erandi võimalus ei piira siiski kohustusi, mis on liikmesriigil direktiivi artikli 7 alusel.
3. Direktiivi 2011/92 artikli 1 lõiget 4 tuleb tõlgendada nii, et selline riigisisene õigusakt, nagu on vaidluse all põhikohtuasjas, ei ole selle sätte tähenduses konkreetne riigisisene õigusakt, mis on direktiivi kohaldamisalast selle sätte alusel välja jäetud.
4. Nõukogu 21. mai 1992. aasta direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta artikli 6 lõiget 3 tuleb tõlgendada nii, et sellised meetmed, nagu on vaidluse all põhikohtuasjas, kujutavad koos renoveerimistöödega ja kehtivate ohutusstandarditega vastavusse viimisega endast projekti, mille mõju asjaomastele kaitsealadele tuleb asjakohaselt hinnata. Neid meetmeid tuleb niimoodi hinnata enne seda, kui seadusandja need vastu võtab. Seejuures ei ole tähtsust asjaolul, et nende meetmete elluviimisega kaasneb hilisemate aktide vastuvõtmine, nagu ühe tuumaelektrijaama puhul uue individuaalse loa väljastamine tööstuslikuks elektritootmiseks. Enne nende meetmete vastuvõtmist tuleb hinnata ka meetmetega lahutamatu seotud tööde keskkonnamõju, kui – ja seda peab kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus – tööde laad ja nende võimalik mõju kaitsealadele on selles staadiumis piisavalt identifitseeritavad.
5. Direktiivi 92/43 artikli 6 lõike 4 esimest lõiku tuleb tõlgendada nii, et eesmärk tagada igal ajal liikmesriigi elektrivarustuskindlus kujutab endast üldiste huvide seisukohast eriti mõjuvat põhjust selle sätte tähenduses. Direktiivi artikli 6 lõike 4 teist lõiku tuleb tõlgendada nii, et juhul, kui kaitsealal, mida projekt võib mõjutada, esineb esmatähtsaid looduslikke elupaigatüüpe või esmatähtsaid liike – ja seda peab kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus –, saab üksnes vajadus kõrvaldada asjassepuutuva liikmesriigi tegelik ja tõsine elektrivarustuse katkemise oht kujutada sellistel asjaoludel nagu põhikohtuasjas endast avaliku julgeolekuga seotud põhjust selle sätte tähenduses.
6. Liidu õigust tuleb tõlgendada nii, et liikmesriigi kohus võib, kui riigisisene õigus seda lubab, säilitada erandkorras selliste meetmete toime, nagu on vaidluse all põhikohtuasjas ja mis võeti vastu direktiivist 2011/92 ja direktiivist 92/43 tulenevaid kohustusi eirates, kui nende toime säilitamine on põhjendatud ülekaalukatel põhjustel, mis on seotud vajadusega kõrvaldada tegelik ja tõsine asjassepuutuva liikmesriigi elektrivarustuse katkemise oht, mida ei saa muude ja alternatiivsete vahenditega eeskätt siseturu raames kõrvaldada. Selline toime säilitamine võib hõlmata üksnes ajavahemikku, mis on hädavajalik õigusvastasuse kõrvaldamiseks.

Allkirjad